

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

(ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ)

Монгол Улсын Бага Хурлын Тамгын газар

№ 2 1992 оны гурав, дөрөвдүгээр сар (8)

ГАРЧИГ

I. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хууль	65
2. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай Монгол Улсын хууль	88
3. Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль	89
4. Агаарын зайд нислэг үйлдэх тухай Монгол Улсын хууль	90
5. Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль	101

II. МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

6. Оmani Султaнт Улстай дипломат харнацаа тогтоох тухай № 16	102
7. Ватикан Улстай дипломат харнацаа тогтоох тухай № 17	103
8. Сонгуулийн ерөнхий хороо байгуулах тухай № 18	103
9. Монгол Улсын Их Хурлын сонгууль товлон зарлах тухай № 19	105
0. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тайрог байгуулах, мандат хувьарилах тухай (хэвсгалтын хэнт) № 20	106
1. Сонгуулийн зардлын хэмжээг батлах тухай № 21	109
2. Зарлаг хүчингүй болсонд тооцох тухай № 23	110

III. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

3. Зорж хүмүүсийг Шударга журам медалаар шагнах тухай № 16	111
4. Б. Гvндvнжамцыг Шударга журам медалаар нэгэн шагнах тухай № 17	112
5. Б. Чинидvд БНМАУ-ын гавьяат хуульч цол олгох тухай № 18	112
5. Зарин хүмүүсийг одон, медалаар шагнах тухай № 19	113
7. Цагдаагийн дуримт хувцасны vгвэр батлах тухай № 35	114

18.	Япон Улсын зарим нэгэдийг шагнах тухай № 36	115
19.	Н. Баясанжавынг Эвчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай № 37	116
20.	Тойтогийн Төмөрхүлэгийг Эвчин сайдаар томноох тухай № 38	116
21.	Зарим хүмүүсийг Нойрамдал медалаар шагнах тухай № 40	117
22.	Ендонгийн Очирмыг Эвчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай № 42	118
23.	Нямын Лувсанчулэгийг Эвчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай № 43	118
24.	Хумбагийн Олздойг Эвчин сайдаар томноох тухай № 44	119
25.	Осорми Гэндэнг Эвчин сайдаар томноох тухай № 45	119
26.	Будитын Дашдоржиг Эвчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай № 46	120
27.	Дарамын Ендонг Эвчин сайдаар томноох тухай № 47	120
28.	Ч. Өнгөнхүүд спортын гавьяат дасгаажуулагч рөл гатах тухай № 48	121
29.	Минголын эрдэнэ цэргийн зарим хүмүүсийг одон, медалаар шагнах тухай № 49	121
30.	Ахмад дэйчин П. Жамбалыг шагнах тухай № 50	124
31.	Э. Ганбатыг Шуларгэ нурам медалаар шагнах тухай № 51	124
32.	Тэнгэдийн Сономцэцэгийн «БНМАУ-ын гавьяат зоотельчин» цолыг сэргээх тухай № 52	125

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН
СОНГУУЛИЙН ХУУЛЬ

НЭГДҮГТЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Сонгуулийн үндсэн зарчим

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 21 дүгээр зүйлд заасан ёсоор Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж сонгоно.

2. Улсын Их Хурлын сонгууль (энэ хуульд цаашид «сонгууль» гэнэ) бүх нийтийн байна. Санал авах өдөр их орондоо байгаа, Монгол Улсын арван найман насанд хүрсэн иргэн үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гараал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол ялгаваргүйгээр сонгох эрхтэй. Гагцхүү эмнэлгийн дүгнэлт, шүүхийн шийдвэрээр ухаан солготой нь нотлогдсон, түүнчлэн хорих газар ял эдэлж байгаа хүн сонгуульд оролцохгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүнээр Монгол Улсын хорин таван тас хүрсэн, сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг сонгоно.

3. Сонгууль шууд байна. Сонгуульд сонгогч ямар нэг төлөөчлөггүйгээр оролцон саналаа өөрөө гаргаж Улсын Их Хурлын гишүүнийг сонгоно.

4. Сонгогч саналаа нууцаар гаргана. Сонгогчоос саналаа чөлөөтэй илэрхийлэхэд саад учруулахыг хориглоно.

2 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлэх эрх

1. Сонгууль зарлахаас өмнө улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн нам жууу намуудын эвсэл (энэ хуульд цаашид «нам, эвсэл» гэнэ) Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлэх эрхтэй.

2. Аал нэг намын гишүүнийг өөр намын өмнөөс нэр дэвшүүлж үл болно. Энэ заалтыг зөрчсөн нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо нэр дэвшигчийн нэрийн жагсаалтаас хасна.

3. Монгол Улсын иргэн тухайн сонгуулийн тойргийн 801-ээс доошгүй сонгогчийн дэмжлэг авсан нөхцөлд Улсын Их Хурлын гишүүнд нэрээ бие даан дэвшүүлэх эрхтэй.

3 дугаар зүйл. Сонгууль эрхлэн явуулах байгууллага

1. Сонгуулийг уас, тойрог, хэсгийн хэмжээнд сонгуулийн хороод эрхлэн явуулна.

2. Сонгууль бэлтгэн явуулахад төрийн төв, орон нутгийн байгууллага, албан тушаалтан тус тусын эрх хэмжээний дагуу оролцоно.

4 дүгээр зүйл. Сонгууль эрхлэн явуулах ажлын нл тод байдал

1. Улсын Их Хурлын сонгууль бэлтгэн явуулах ажил нл тод байна. Энэ заалт сонгогчдын санаа нууцаар авахад хамаарахгүй.

2. Төрийн байгууллагын харьяалаа бүхий хэвлэл, мэдээллийн байгууллага сонгууль бэлтгэн явуулах ажлын явц, сонгуулийн дүнг одон нийтэд шуурхай мэдээлж байх үүрэгтэй.

3. Төв, орон нутгийн сонин хэвлэл, мэдээллийн бусад байгууллагын нийтэлсэн мэдээлэл үнэн зөв байвал зохино.

5 дугаар зүйл. Сонгуулийн үйл ажиллагааны эдийн засгийн батаалгаа

1. Сонгууль зохион байгуулж явуулахтай холбогдсон дор дурдсан зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ:

а) сонгогч, нэр дэвшигч, нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтны болон шадар туслагч, ажиглагчийн үнэмлэх, саналын хуудас, сонгуулийн дүн, мэдээний маягт хэвлэх, сонгуулийн хороодын тамга, тэмдэг хийлгэх зардал;

б) сонгуулийн хороодын бичиг хэрэг, шуудан, холбоо, унаа, албан томилолтын зардал;

в) Улсын Их Хурлаас тогтоосон бусад зардал.

2. Улсын төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын хэмжээг Улсын Их Хурал тогтсоно.

3. Сонгуулийн хорооны гишүүний тус хороонд ажилласан хугацааны цалинг сарын дундаж цалингийн хэмжээгээр тооцож ажлын газар, байгууллагаас нь олгоно. Тэтгэвэрт байгаа хүн сонгуулийн аль нэг хорооны гишүүнээр ажиллавал гүйцэтгэсэн ажлын хэмжээг харгалзан тухайн сонгуулийн хорооны саналыг үндэслэн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, тэдгээртэй адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн төсвөөс зохих хэлс олгоно.

4. Сонгуулийн зорсоодын ажлаах, сенал авах байрыг улс, орон нутгийн төсөвт болон төрийн өмчит байгууллагууд үнэ хэлсгүй гаргаж өгнө.

Сонгуулийн тойрог, тойргийн салбар, хэсгийн хороодыг ажлын байр, тээвэр, холбооны болон бусад шаардлагатай хэрэгслээр хангах асуудлыг тухайн шатны засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн Засаг дарга (гүйцэтгэх захиргаа) хариуцна.

5. Нам, эвслээс нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлыг тухайн нам, эвсэл нь хариуцна. Харин бие даан нэр дэвшигч сонгуулийн зардлаа өөрөө хариуцна.

Нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн зардлыг сан байгуулаж банкнд данс нээж, Сонгуулийн ерөнхий хороонд мэдэгдэж нийтэд зарлана. Энэ дансанд тухайн нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигчийн өөрийн хөрөнгө, талархан дэмжигч байгууллага, иргэдээс оруулсан хандивыг төвлөрүүлж мөн дансаар дамжуулан зарцуулна.

Иргэд, байгууллага сонгуульд зориулж зөвхөн мөнгөн хандив өргөж болох бөгөөд түүнийг гагцхүү тухайн нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын сангийн дансанд оруулна. Уг данснаас гадуур сонгуулийн хандив авах, өгөх, зарцуулах, түүнчлэн төсөвт ба төрийн өмч оролцсон байгууллага (төрийн өмчийн хэсгээс нь), галаадын байгууллага (хамтарсан байгууллагын галаадын оролцогч), иргэн, харьяалаагүй хүнээс сонгууль бэлтгэн явуулах (сонгууль зарласнаас эхлээд дуусгах) хугацаанд хандив авч үл болно. Сонгууль бэлтгэн явуулах хугацаанд тусламжийн эд хөрөнгийг бордуулж сонгуульд зарцуулахыг хоригасно.

6. Сонгууль дууссан өдрөөс хойш сонгуулийн зардлын тайлан гаргах хугацаанд нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын дансны хөдөлгөөнийг зогсооно. Бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын дансанд сонгууль дуусахад зарлуулагдаагүй үлдсэн мөнгийг улсын орлого болгоно. Харин нийт сөрөнгөд бие даан нэр дэвшигчийн оруулсан хөрөнгийн хэмжээг зарцуулсан бүх хөрөнгөтэй нь харьцуулан түүний өөрийн оруулсан хөрөнгийн үлдэгдлийг хувь тэнцүүлэн эгүүлж болгоно.

7. Сонгуулийн зардлын санг нэр дэвшигчийг сурталчлах, сонгогчидтой уулзах, хурал цуглаан зохион байгуулах, нэр дэвшигч, нам, эвслийн сонгууль өрхэлсэн байгууллага, түүний ажилтан, надар туслагчийн бичиг хэрэг, шуудан, холбоо, унааны болон сабан томилсатын зэрэг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос гэргэсэн цаавраар зөвшөөрсөн бусад зардлыг санхүүжүүлэхэд зарцуулна.

Сонгуулийн зардлын сан бий болгох, зарцуулах, тайлагнах журмыг Сонгуулийн ерөнхий хороо Сангийн яамтай зөвшилцөн батална.

8. Нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн зардлын сангийн зарцуулаалтын тайланг сонгууль дууссан өдрөөс хойш нэг сарын дотор Сонгуулийн ерөнхий хороонд хүргүүлнэ. Сонгуулийн ерөнхий хороо уг тайланг хянан үзэж, сонгууль дууссан өдрөөс хойш гурван сарын дотор дүнг төрийн төв хэвлэлд нийтэлнэ.

9. Энэ зүйлийн 5, 7 дахь хэсэгт заасан журмыг зөрчиж өгсөн, авсан, зарцуулсан хандив, сонгуулийн зардлаас өөр зориудаалтаар зарцуулсан хөрөнгө, түүнчлэн тайланг хугацаанд нь гаргаж өгөөгүй нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын дансанд үлдсэн хөрөнгийг улсын орлого болгоно.

6 дугаар зүйл. Сонгуулийн эрхийг хангах хууль зүйн баталгаа

1. Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газар, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн Засаг дарга сонгуулийн хууль тогтоомжийн биелэлтэд тус тусын эрх хэмжээний дагуу хяналт тавина. Төрийн байгууллаагаас сонгуулийн хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах ажилд Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч, түүний шадар туслагч, нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллага, ажлатай оролцохыг хориглоно.

2. Сонгуулийн хууль тогтоомжийг зөрчсөн нь гэмт хэргийн бүрэлдэхүүнтэй бол гэм буруутай этгээдэд Эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

3. Сонгогчдоос сонгуулийн эрхээ хэвгжүүлэхэд буюу сонгуулийн хороо, түүний гишүүнээс үүргээ гүйцэтгэхэд нь санаатайгаар саад хийх, сонгуульд оролцохос татгалзахыг нийтэд уриалах, сүсэг бишрэлийг далимдуулах, бусдын нэрийн өмнөөс сонгуульд оролцох, санал худалдаж авах, бусад хэлбэрээр эд хөрөнгөөр татах, санал тоолох ажлыг зориуд саатуулах зэргээр сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал гэм буруутай этгээдийг шүүх 2000—5000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

4. Энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 2, 15 дугаар зүйлийн 4, 5 дахь хэсэгт заасан үүргийг биелүүлвэгүй албан тушаалтныг сахилгын хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал шүүх 2000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

5. Нэр дэвшигч, түүний шадар туслагч, нам, эвсэл, талархан дэмжигч байгууллага тойргийн сонгогчдыг татах зорилгоор тэдэнд үнэ төлбөртэй болон төлбөргүйгээр бараа тараах, ахуйн үйлчилгээ (соёлын үйлчилгээгээс бусад) үзүүлэхийг зориглоно. Энэ зааатыг зөрчсөн нам, эвсэл, байгууллагыг шүүх 50000 хүртэл төгрөгөөр, иргэнийг 2000—5000 хүртэл төгрөгөөр тус тус торгоно.

6. Энэ хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 2, 40 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан журмыг нэр дэвшигч, түүний шадар туслагч, нам, эвсэлийн сонгууль эрхэлсэн байгууллага, албан тушаалтан зөрчсөл уг үйлдлээ зогсоохыг шаардах бөгөөд энэ шаардлагыг эс биелүүлбэл шүүх тухайн нам, бусад байгууллагыг 50000 хүртэл, гэм буруутай албан тушаалтан, иргэнийг 2000—5000 хүртэл төгрөгөөр тус тус торгоно. Хэрэв нэр дэвшигч буруутай бол түүнийг нэр дэвшигчдийн нөрийн жагсаалтаас хэсэх эрхийг Сонгуулийн ерөнхий хороо эдэлнэ.

7. Энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4, 16 дугаар зүйлийн 3, 31 дүгээр зүйлийн 2, 32 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан үүргээ биелүүлэвгүй Засаг дарга, төсөвт байгууллагын эрх баригчийг сахилгын хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал шүүх 2000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

8. Энэ хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 3, 4, 5 дахь хэсгийн зааатыг зөрчсөн хэвлэл, мэдээллийн байгууллагыг шүүх 50000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

9. Энэ хуулийн 30 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасныг зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал буруутай эгивэдийг шүүх 2000—5000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

10. Энэ хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 3, 12 дугаар зүйлийн 3, 14 дүгээр зүйлийн 3, 37 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг зөрчсөн сонгуулийн хорооны гишүүнийг шүүх 500—2000 хүртэл төгрөгөөр торгоно.

ХОЕРДУГААР БҮЛЭГ

Сонгууль зарлах, сонгуулийн тойрог, хэсэг байгуулах

7 дугаар зүйл. Сонгууль зарлах

1. Улсын Их Хурлын сонгуулийг санаа авах өдрөөс 75-аас доошгүй хоногийн өмнө Улсын Их Хурал товлон зарлана.

2. Сонгогчдын саналыг ажлын болон баяр ёслолын бус өдөр авна.

8 дугаар зүйл. Сонгуулийн тойрог, түүнийг байгуулах

1. Сонгуулийг олон мандаттай тойргоор зохион байгуулж явуулна.

2. Сонгуулийн тойргийг аймаг, түүнтэй адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, нийслэлийн дүүргүүдийн болон тэдгээрийн хүн амын тоог харгалзан санал авах өдрөөс 70 хоногийн өмнө байгуулж, мандатыг хуваарилна.

Аймагтай адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг хэрэв Улсын Их Хурлын гишүүний нэг мандатад ногдох улсын дунджаас цөөн хүн амтай бол зэргэлдээ аймагтай нь нэгэн тойрог болгоно.

3. Сонгуулийн тойргийн дугаар, нутаг дэвсгэр, төв, ногдох мандатын тоог Улсын Их Хурал тогтооно.

9 дүгээр зүйл. Сонгуулийн хэсэг, түүнийг байгуулах

1. Сонгогчдын санал авч тоолох зорилгоор сонгуулийн хэсгийг сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид санал авах өдрөөс 65 хоногийн өмнө байгуулж, хэсгийн дугаар, нутаг дэвсгэр, төвийг зарлана. Харин иргэд бөөнөөрөө шилжин суурьшсан зэрэг онцгой тохиолдолд сонгуулийн хэсгийг санал авах өдрөөс 5-аас доошгүй хоногийн өмнө байгуулж болно.

2. Сонгуулийн нэг хэсэг нь 1500 хүртэл, харин Улаанбаатар хотод 6000 хүртэл сонгогчтой байж болно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Сонгуулийг эрхлэн явуулах байгууллага, түүний бүрэн эрх

10 дугаар зүйл. Сонгуулийн хороо

1. Сонгууль бэлтгэн явуулах ажлыг эрхлэн хэрэгжүүлэхийн тулд:

- а) Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо
- б) сонгуулийн тойргийн хороо
- в) сонгуулийн хэсгийн хороог тус тус байгуулна.

2. Сонгуулийн тойргийн хороо нь сум, түүнтэй адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, шаардлагатай бол нийслэлийн дүүрэгт тойргийн салбар хороог байгуулж ажиллуулана.

11 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо, түүний бүрэн эрх

1. Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороо нь (энэ хуульд цаашид «Сонгуулийн ерөнхий хороо» гэнэ) Монгол Улсын Их Хурлын бодон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг улсын хэмжээгээр эрхлэн явуулах үүрэгтэй байнгын байгууллага мөн.

2. Сонгуулийн ерөнхий хороо дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэй байна. Сонгуулийн ерөнхий хорооны бүрэлдэхүүнийг 5 жилийн хугацаагаар Улсын Их Хурлаас томилно. Сонгуулийн ерөнхий хорооны гишүүд орон тооны бус байх бөгөөд дарга, нарийн бичгийн дарга нь ажлын шаардлагыг харгалзан бүтэн буюу хэсэг (хавсарсан) орон тоогоор ажиллана.

3. Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч байж болохгүй.

Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүд аль нэг нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаар сурталчилгаа хийхийг хориглоно.

4. Сонгуулийн ерөнхий хороо сонгууль балтган явуулах талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1) сонгууль балтган явуулах ажлыг төлөвлөж, зохион байгуулах;

2) сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгаж, түүнийг нэг мөр сахин биелүүлэх явдлыг хангах;

3) сонгуулийн хороодын үйл ажиллагааг нэгтгэн удирдах;

4) сонгууль балтган явуулах асуудлаар төрийн зохих байгууллагын үйл ажиллагааг зохицуулах;

5) сонгуулийн асуудлаар сонгуульд оролцохоо илэрхийлсэн нам, эвслийн төв байгууллагатай харилцан ажиллах, тухайн нам, эвслийн өмнөөс сонгуулийн ажил эрхэлсэн байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, зохицуулах;

6) сонгуулийн тойргийн хорооны шийдвэрийг давж эзэлсэн гомдол, сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн маргаан бүхий бусад өргөдөл, гомдлыг харьяаллын дагуу хянан шийдвэрлэх;

7) сонгуулийн зардлын төсвийг батлагдсан хэмжээний дотор хуваарилах, зарцуулаатад хяналт тавих, гүйцэтгэлийн тайлагн хянан хэлэлцэж Улсын Их Хуралд тайлагнах;

8) сонгуулийн баримт бичгийн загвар маягт, сонгуулийн хууль тогтоомжийн заалтыг хэрэгжүүлэх аргачилсан заавар, зөвлөмж батлах, санааны хуудсыг хэлүүлэх, хуваарилах, тараах, тооцоолох;

9) сонгуулийн нэгдсэн дүнг гаргаж, Улсын Их Хурлын гишүүдийг бүртгэж, тэдний бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх асуудлыг бэлтгэж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

10) сонгуулийн төв архивыг зохион байгуулах;

11) сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийг хэрэглэх талаар тайлбар гаргах санамж Улсын дээд шүүхэд болон шаардлагатай бол Улсын Их Хуралд оруулах;

12) хуульд заасан бусад бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх.

5. Сонгуулийн ерөнхий хороо аль нэг гишүүнээрээ толгойлуулсан сонгуулийн санхүүгийн хяналтын орон тооны бус албыг дэргэдээ байгуулж ажиллуулна. Уг алба нь улсын санхүүгийн хяналтын байгууллагын эрхийг эдэлж, сонгуулийн зардлын сангийн хөдөлгөөнд хяналт тавьж, шаардлагатай бол баримтын шаалгаат хийнэ.

Сонгуулийн санхүүгийн хяналтын алба нь хяналт шаалгаатын ажлааа мэргэжлийн байгууллага, хүмүүсийг татан оролцуулна.

6. Сонгуулийн ерөнхий хороо өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар сонгуулийн хороод, сонгууль бэлтгэн явуулах үүрэг бүхий төрийн төв, орон нутгийн байгууллага, түүнчлэн хууль тогтоомжид заасан асуудлаар холбогдох бусад байгууллагаас шаардлагатай мэдээ сэлтийг гаргуулж авах, зохих албан тушаалтны мэдээллийг сонсож хууль биелүүлэх асуудлаар үүрэг даалгавар өгөх эрхтэй.

12 дугаар зүйл. Сонгуулийн тойргийн хороо, түүний бүрэн эрх

1. Сонгуулийн ерөнхий хороо нь санаа авах өдрөөс 60 хоногийн өмнө сонгуулийн тойргийн хороог дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж, нийтэд мэдээлнэ. Сонгуулийн хорооны бүрэлдэхүүний тоог ажлын хэмжээ, төлөөлөх чадварыг харгалзан Сонгуулийн ерөнхий хороо тогтооно.

2. Сонгуулийн тойргийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүд тухайн тойрогт Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч байж болохгүй.

3. Сонгуулийн тойргийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс аль нэгэн илэм, эвсвэл, нэр дэвшигчийн талаар сурталчилгаа явуулахыг хориглоно.

4. Сонгуулийн тойргийн хороо тойргийнхөө хэмжээнд дагдах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1) сонгууль бэлтгэн явуулах ажлыг төлөвлөн зохион байгуулах;

2) сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгаж, нэг мөр сахин биелүүлэх явдалыг хангах. Сонгуулийн тойргийн салбар болон хэсгийн хороодын үйл ажиллагааг нэгтгэн удирдах;

3) сонгууль бэлтгэн явуулах асуудлаар тойргийн нутаг цэвсгэрт байгаа төрийн зохих шатны байгууллагын үйл ажиллагааг зохицуулах;

4) сонгуулийн асуудлаар тойргийн нутаг цэвсгэрт байгаа сонгуульд оролцохоо илэрхийлсэн нам, эвслийн орон нутгийн байгууллаагатай харилцан ажлаах, тухайн нам, эвслийн өмнөөс сонгуулийн ажлыг орон нутагт эрхлэж байгаа байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж зохицуулах;

5) сонгууль бэлтгэн явуулахтай холбогдсон асуудлаар тойргийн салбар, хэсгийн хороо, нам, эвсвэл, тухайн тойргийн нутаг цэвсгэрийн төрийн зохих шатны байгууллагын удирдлагчдын идэвхлэл сонсож, шалардаагатай арга хэмжээ авах;

6) сонгуулийн тойргийн салбар, хэсгийн хорооны шийдвэрийг давж эзэлдсэн гомдол, сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчсөн мэргээн бүхний бусад өргөдөл, гомдлыг хянан шийдвэрлэх;

7) санаа авсан дүнгийн тухай тойргийн салбар, хэсгийн хорооны шийдвэрийг үндэслэн тойргийн сонгуулийн дүнг гаргаж, Сонгуулийн ерөнхий хороонд хүргүүлж олон нийтэд мэдээлэх;

8) дахин санаа авах, сонгууль явуулах ажлыг зохион байгуулах;

9) сонгуулийн бэримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоосон журмын дагуу цэгцлэн архивлаж, хүлээлгэн өгөх;

10) хуульд заасан бусад бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх, Сонгуулийн ерөнхий хорооноос өгсөн үүргийг биелүүлэх.

13 дугаар зүйл. Тойргийн салбар хороо, түүний бүрэн эрх

1. Тойргийн салбар хороог сонгуулийн тойргийн хороо санаалах өдрөөс 55 хоногийн өмнө дарга, нарийн бичгийн дарга, 5 рталх гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэй байгуулж нийтэд мэдээлнэ.

2. Тойргийн салбар хороо өөрийн сум, түүнтэй адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, дүүргийн хэмжээнд сонгуулийн асуудлаар тойргийн хорооны даалгавраар түүний бүрэн эрхийг төлөөлөн хэрэгжүүлнэ.

14 дүгээр зүйл. Сонгуулийн хэсгийн хороо, түүний бүрэн эрх

1. Сонгуулийн хэсгийн хороог санаал авах өдрөөс 50 хоногийн өмнө дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэйгээр сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид байгуулаж нийтэд мэдээлнэ.

Сонгуулийн хэсгийн хорооны бүрэлдэхүүний тоог сонгогчдын тоо, ажлын хэмжээг харгалзан сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид тогтооно.

2. Сонгуулийн хэсгийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүд тухайн тойрогт Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч байж үл болно.

3. Хэсгийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүд аль нэг нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаар сурталчилгаа хийхийг хориглоно.

4. Сонгуулийн хэсгийн хороо дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1) сонгуулийн хэсгийн хорооны хаяг, ажиллах цагийн хуваарь, санаал авах өдөр, цагийг сонгогчдод мэдээлэх;

2) сонгогчийн үнэмлэх олгох;

3) сонгогчийг шинэжүүлэх, шинээр ирсэн сонгогчийг бүртгэх;

4) сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг хэсгийн хэмжээнд нэгтгэж шалгах;

5) санаал авах байр, саналын хуудас, хайрцгийг бэлтгэн, сонгогчдын санаал авах ажлыг зохион байгуулах;

6) санаал хураалтын дүн гаргаж тойргийн салбар хороонд хүргэх;

7) сонгуулийн баримт бичгийг Сонгуулийн ерөнхий хороонд тогтоосон журмын дагуу цэгцэлж тойргийн салбар хороонд хүлээлгэн өгөх;

8) сонгууль бэлтгэн явуулах асуудлаар гарсан өргөдөл, гомдол шийдвэрлэх, холбогдох байгууллагад уламжлах;

9) хуульд заасан бусад бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх, сонгуулийн тойргийн хороонд өгсөн үүргийг биелүүлэх.

15 дугаар зүйл. Сонгуулийн хорооны ажлын зохион байгуулалт

1. Сонгуулийн хороод бүрэн эрхийнхээ асуудлыг хуралдаанаараа хэлэлцэж, хурал оролцсон гишүүдийн олонхийн санаа

лаар шийдвэрлэж тогтоол гаргана. Гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь орлуусан бол хорооны хуралдааныг хүчин төгөлдөрт тооцно.

Сонгуулийн ерөнхий болон тойргийн хорооны дарга дотоод ажлын асуудлаар захирамж гаргана.

2. Сонгуулийн тойргийн болон түүний салбар хороо, түүнчлэн хэсгийн хороо ажлын шаардлага, зордлын хэмжээг харгалзан гишүүдээ үндсэн ажлаас нь түр чөлөөлж ажиллуулна.

3. Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд сонгуулийн хэсгийн болон тойргийн салбар хорооны шийдвэрийн талаар тойргийн хороонд, тойргийн хорооны шийдвэрийн талаар Сонгуулийн ерөнхий хороонд тус тус гомдол гаргаж болно. Гомдлыг хүлээж авснаас хойш ажлын 10 өдрийн дотор хянан шийдвэрлэж хариу мэдэгдэнэ.

4. Сонгуулийн хороо сонгууль баатган явуулахтай холбогдсон асуудлаар төр, нам, олон нийтийн зохих шатны байгууллага, албан тушаалтанд хууль ёсны шаардлага тавих эрхтэй бөгөөд тэдгээр байгууллага, албан тушаалтан тутайн шаардлагыг хүлээн авснаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор шийдвэрлэж хариу мэдэгдэнэ.

5. Сонгуулийн хорооноос бүрэн эрхийнхээ дотор гаргасан шийдвэрийг тутайн нутаг дэвсгэрийн төр, нам, олон нийтийн байгууллага, албан тушаалтан биелүүлэх үүрэгтэй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Сонгогчдын нэрийн жагсаалт

16 дугаар зүйл. Сонгогчдын нэрийн жагсаалт, түүнийг үйлдэх, танилцуулах

1. Сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг сонгуулийн хэсэг бүрээр үйлдэж, сонгогчдын тоог тойргийн салбар болон тойргийн хороонд нэгтгэнэ.

2. Сонгогчдын нэрийн жагсаалтад түүнийг үйлдэх үед сонгуулийн тутайн зэвсэгт байгаа буюу түр оршин суугаа бүх сонгогчийн нэр, овог, нэс, оршин суугаа газрын хаяг, иргэний нэсэлтийн болон регистрийн дугаарыг бүртгэнэ. Төгөхдөө сонгогчийн нэрийг цагаан толгойн үсгийн дарааллыг баримтлан ичнэ. Сонгогч бүр нэрийн тэг жагсаалтад бүртгэгдэнэ.

3. Сум, дүүрэг, баг, хорооны Засаг дарга тус тусын нутаг дэвсгэрт оршин суугаа сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг хаягийн бүртгэлийн дагуу Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан маягтаар хоёр хувь үйлдэж санал авах өдрөөс 50 хоногийн өмнө сонгуулийн хэсгийн хороонд өгнө.

Цагдаа, эмнэлэг, амраат, сувиллын газрын эрх баригчид сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг үйлдэхэд шаардагдах мэдээллийг гаргаж өгөх үүрэгтэй.

4. Сонгуулийн хэсгийн хороо сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг санал авах өдрөөс 45-аас доошгүй хоногийн өмнө Сонгуулийн ерөнхий хорооны баталсан маягтын дагуу хоёр хувь нэгтгэж, хэсгийн хорооны дарга гарын үсгээ зурж санал авах өдрөөс 15-аас доошгүй хоногийн өмнө, харин эмнэлэг, амраат, сувиллын газарт 7 хоногийн өмнө ил тавьж сонгогчдод чөлөөтэй танилцах бололцоо олгоно.

17 дугаар зүйл. Сонгогчдын нэрийн жагсаалтын талаар гомдол гаргах

1. Сонгогч нэрийн жагсаалтад бүртгээгүй буюу буруу бүртгэсэн байвал тухайн сонгуулийн хэсгийн хороонд гомдол гаргах эрхтэй.

2. Сонгуулийн хэсгийн хороо уг гомдлыг хүлээн авснаас хойш ажлын 3 өдрийн дотор хянан үзэж сонгогчдын нэрийн жагсаалтад зохих өөрчлөлт оруулах буюу гомдлыг хэрэгсэхгүй болгох шийдвэр гаргаж харну мэдэгдэнэ. Сонгогч уг шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргана.

18 дугаар зүйл. Сонгогч шилжих

Сонгогч санал авах өдрөөс өмнө өөр тойрог, хэсэгт шилжвэл сонгуулийн хэсгийн хорооноос шилжүүлэг авч сонгогчдын нэрийн жагсаалтаас хасуулан, очсон газрынхаа сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Нам сонгуульд оролцох, сонгуулийн өмнөх үхүүд, сурталчилгаа

19 дүгээр зүйл. Нам, эвсэл сонгуульд оролцохоо илэрхийлэх

1. Нам сонгуульд оролцохоо санал авах өдрөөс 65 хоногийн өмнө Сонгуулийн ерөнхий хороонд бичгээр илэрхийлж, албан

ёсоор бүртгүүлнэ. Хоёр буюу хэд хэдэн нам сонгуульд нэгэн эвсэл болон оролцож болно.

2. Нам дангаараа буюу эвсэл байгуулж оролцох тухай шийдвэр, өөрийн буюу эвсэлийн мөрийн хөтөлбөр, эвсэлийн гэрээг Сонгуулийн ерөнхий хороонд албан ёсоор өгнө.

Эвсэл байгуулсан намууд сонгуульд болон шинээр сонгогдсон Улсын Их Хуралд нэгэн этгээд болж оролцох бөгөөд эвсэлийн аль нэг нам дангаараа (эвслээс гадуур) нэр дэвшүүлж, сонгуулийн зардлын сан байгуулж болохгүй.

20 дугаар зүйл. Намууд эвсэл байгуулах

1. Намууд төлөөлөн удирдах тов байгууллага (тухайн намын их хурал, түүний чөлөө цагт ажиллах бага, бүгд хурал, тэдгээртэй адилтгах байгууллага)-ынхаа хуралдаанаар эвсэл байгуулах тухай асуудлыг шийдвэрлэж эвсэлийн гэрээ байгуулна.

2. Эвсэл албан ёсны нэртэй байх бөгөөд эвсэлийн намууд хамтарсан хуралдаанаараа сонгуульд эвсэлийг төлөөлөх байгууллагыг байгуулж, удирдах бүрэлдэхүүнийг нь томилно.

3. Эвсэлийн гэрээнд талуудын харилцан хүлээх эрх, үүрэг, эвсэлийн албан ёсны нэр, эвсэлийг төлөөлөх байгууллага, түүний удирдах бүрэлдэхүүний овог нэр, албан тушаал, эвсэлийн өмнөд сонгуульд бэлтгэх ажлыг эрхэлсэн байгууллагын тогтоолцоо, түүнийг төлөөлөх албан тушаалтны овог нэр, тохиролцсон бусад зүйлийг тодорхойлсон байвал зохино. Түүнчлэн эвсэлийн гэрээнд намуудаас сонгуульд зарцуулах хөрөнгийн хувь хэмжээг тогтоон тусгана.

4. Эвсэлийн гэрээнд эвсэлд оролдогч намуудын дарга нар гарын үсэг зурж, тэмдэг дарсан байвал зохино.

21 дүгээр зүйл. Сонгуулийн өмнөх ухуулга, сурталчлалга

1. Сонгуульд оролцохоо нэрлэж бүртгүүлсэн нам, эвсэл, нэр дэвшигчид өөрийн мөрийн хөтөлбөр, үзэл бодлоо чөлөөтэй тайлбарлан таниулах, нэр дэвшигчдээ сурталчлах зорилгоор курал цуглаан гийх, уулзалт зохион байгуулах, ухуулах байр ажиллуулах эрхтэй.

2. Сонгуулийн сурталчлалгааг санал агах өдрөөс 24 цагийн өмнө зогсоено. Энэ үеэс өмнө сонгууль явагдаж дуустал ямар нэг хэлбэрээр ухуулга, сурталчлалга гийх, санал агах өдөр хүртэл 7 хоногийн дугааранд олон нийтийн санал асуулга явуулахыг хориглоно.

3. Монгол Улсын ралцо, төлөөлгөөр нам, эвсэл, нэр дэвшигчдэд сонгуулийн ухуулга, сурталчлалга үнэ талбэргүй явуу-

лах хугацаа, боломж нь нам, эвсэл бүрт, түүнчлэн нэг тойрогт өрсөлдөгч бие даасан нэр дэвшигчдэд харилцан адил байна.

4. Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоож олгосон хугацаанаас бусад цагт нам, эвсэл, нэр дэвшигч улсын радио, телевизээр сурталчилгаа явуулбал үнэ хөлсийг төлнө. Энэхүү сурталчилгааны төлбөр нь рекламны төлбөрийн дундажийн 50 хувьнаас хэтрэхгүй байна.

5. Төрийн байгууллагын харьяалаа бүхнй радио, телевиз, сонин, сэтгүүлд аль нэг нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн талаар дагнасан сурталчилгаа явуулахыг хориглоно.

6. Сонгогчдыг сонгуульд оролцохоос татгалзахыг болон сонгуулийн хууль зөрчсөн бусад үйлдэл хийхнийг уриалсан сурталчилгаа явуулах, сонгуулийн сурталчилгаанд шашны зан үйл ашиглахыг хориглоно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

*Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлэх,
нэр дэвшигчийг бүртгэх*

22 дугаар зүйл. Нэр дэвшүүлэх нийтлэг журам

1. Нэр дэвшүүлэх ажлыг сонгууль зарласнаас хойш 15 хоногийн дараа эхэлж 20 хоногийн хугацаанд дуусгана.

2. Нэг хүн нэг л тойрогт нэрээ дэвшүүлэх буюу нэрээ дэвшүүлснийг зөвхөн нэг тойрогт зөвшөөрсөн байвал зохино.

3. Энэ хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан ёсоор Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигчдийн бүртгэлд бүртгүүлж, үнэмлэх авсан хүнийг нэр дэвшигч хэмээн хүлээн зөвшөөрнө.

23 дугаар зүйл. Нам, эвслээс нэр дэвшүүлэх

1. Нам, эвслийн тов байгууллага нь тойрогт ногдож байгаа Улсын Их Хурлын гишүүний мандатын тооноос илүүгүй хүнийг нэр дэвшүүлнэ. Нэр дэвшүүлэхэд намын орон нутгийн байгууллагын саналыг харгалзаж, дэмжигчдийг оролцуулбал зохино.

2. Нам, эвсэл Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлсэн тухай шийдвэрээ нэр дэвшигч бүрийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөл, Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоосон загварын дагуу үйлдсэн намтрын хамт сонгуулийн тойргийн хороонд хүргүүлнэ.

24 дугаар зүйл. Бие даан нэрээ дэвшүүлэх

1. Бие даан нэрээ дэвшүүлэгч нь энэ хуулийн 2 дугаар зүйлд заасан тооны сонгогч-дэмжигчид (энэ хуульд цаашид «дэмжигч» гэнэ)-ийн гарын үсгийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоосон загвараар үйлдсэн маягтын дагуу зуруулж, тойргийн хороонд бүртгүүлнэ.

2. Нэр дэвшигчийг дэмжигч нь тойргийн сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн сонгуулийн эрх бүхий иргэн байна. Гарын үсэг зурсан маягтад дэмжигчийн овог нэр, иргэний паспорт, регистрийн дугаар, оршин суугаа газрын хаягийг тодорхой бичсэн байвал зохино.

3. Бие даан нэр дэвшигч нь дэмжигчдийнхээ гарын үсэг бүхий маягтыг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоосон загварын дагуу үйлдсэн намтар, нэр дэвшүүлснээ илэрхийлсэн мэдэгдлийн хамт сонгуулийн тойргийн хороонд өгнө.

4. Нэр дэвшигчийг дэмжигчдийн гарын үсэг үнэн зөв эсэхийг сонгуулийн тойргийн буюу түүний салбар хороо сонгогчдын иргэний баримт бичиг, хаягийн бүртгэлтэй тулгах буюу шаардлагатай бол дэмжигчидтэй уулзаж нягтлан шалгана. Гарын үсгийг хуурамчаар үйлдвэл тухайн хүнийг Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлснийг сонгуулийн тойргийн хороо хүчингүйд тооцно.

25 дугаар зүйл. Нэр дэвшигч барьцаа өгөх

Улсын Их Хурлын гишүүнээр нэр дэвшигч бүр сонгуулийн тойргийн хороонд 1000 төгрөгийг барьцаа болгон өгнө. Барьцааг энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасан сонгуулийн зардлын сангаас гаргана. Нэр дэвшигч Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдвол барьцааг эгүүлэн өгнө. Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдоогүй боловч тухайн тойргийн нэр дэвшигч бүрт ногдох сонгогчдын (санаамын хүчинтэй хуудсаар тооцно) дунджаас доошгүй санаал авсан бол уул барьцааны тэн хагасыг эгүүлэн олгоно.

26 дугаар зүйл. Нэр дэвшигчийг бүртгэх

1. Нам, эвслийн болон бие даан нэр дэвшигчийг сонгуулийн тойргийн хороо сонгууль зарласнаас хойш 45 хоногийн дотор бүртгэж үнэмлэх олгоно. Нэр дэвшигчдийг бүртгэхдээ нам, эвгэл болон нэр дэвшигчдийн ирүүлсэн баримт бичиг үнэн зөв, гүйцэд эсэх, нэр дэвшүүлэх үйл ажиллагаа хууль тогтоомжийн дагуу явагдсан эсэхийг нягтлан шалгана.

2. Сонгуулийн тойргийн хороо нэр дэвшигчийг бүртгэсэн тухай шийдвэр гарган Сонгуулийн ерөнхий хороонд хүргүүлнэ. Нэр дэвшигчийг бүртгэх хугацаа дууссанаас хойш сонгуулийн тойргийн хороо ажамн 3 өдрийн дотор, Сонгуулийн ерөнхий хороо ажамн 6 өдрийн дотор нийт нэр дэвшигчдийн нэрийн жагсаалтыг тойрог, улсын хэмжээгээр нэгтгэн нийтэд мэдээлнэ.

27 дугаар зүйл. Нэр дэвшүүлсэн шийдвэрийг хүчингүй болгох, нэр дэвшигч татгалзах

1. Нэр дэвшигч нь өөрөө татгалзах буюу нам, эвсэл өөрийн нэр дэвшигчээ татан гаргах, түүний оронд өөр хүний нэр дэвшүүлэх эрхтэй. Нэр дэвшигч буюу нам, эвсэл энэ тухай шийдвэрээ сонгуулийн тойргийн хороонд нэн даруй мэдэгдэнэ. Нэр дэвшсэнийг хүчингүйд тооцсон тухай тойргийн хорооны шийдвэр, нэр дэвшигч өөрөө татгалзсан хийгээд нам, эвсэл өөрийн нэр дэвшигчийг татан гаргасан тухай Сонгуулийн ерөнхий хороо нийтэд мэдээлнэ.

2. Нам, эвсэл нэр дэвшигчээ татан гаргаснаа санал авах өдрөөс 21 хоногийн өмнө сонгуулийн тойргийн хороонд мэдэгдээгүй бол татан гаргасан нэр дэвшигчийн оронд өөр хүний нэр дэвшүүлэх эрхгүй.

28 дугаар зүйл. Нөхөн нэр дэвшүүлэх

Нэр дэвшигч нас барсан, түүнчлэн энэ хуулийн 27 дугаар зүйлд заасан хугацааны өмнө нам, эвсэл нэр дэвшигчээ татан гаргасан тохиолдолд тухайн нам, эвсэл өөр хүний нэрийг нөхөн дэвшүүлж санал авах өдрөөс 18 хоногийн өмнө сонгуулийн тойргийн хороонд бүртгүүлж болно.

29 дүгээр зүйл. Нэр дэвшигчдэд туслах

1. Нэр дэвшигчээс сонгогчидтойгоо уулзах, хөтөлбөрөө сурталчлах зэргээр сонгуульд оролцох бүхий л ажилд нь тухайн нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллага, ажилтан тусална. Харич бие даан нэр дэвшигч нь өөрийн итгэмжилсэн шадар туслагчтай байж болно.

2. Нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын бүрэлдэхүүн, ажилтан, бие даан нэр дэвшигчийн шадар туслагч сонгуулийн тойргийн хороонд бүртгүүлж, үнэмлэх авна.

3. Нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын бүрэлдэхүүн, ажилтан, бие даан нэр дэвшигчийн шадар туслагч нь сонгуулийн аль нэг хорооны гишүүн байж болохгүй.

30 дугаар зүйл. Нэр дэвшигчийн үйл ажиллагааны баталгаа

1. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нам, эвслийн нэр дэвшигч нам, эвслийнхээ, бие даан нэр дэвшигч өөрийн хөтөлбөрийг тайлбарлах, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, ухуулга, сурталчилгаа хийх, сонгуулийн тойргийнхоо холбогдох байгууллагаас зохих журмын дагуу шаардлагатай мэдээлэл, лавлагаа авах эрх эдэлнэ.

2. Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигчийг сонгуулийн тойргийн хорооны зөвшөөрөлгүйгээр эрүүгийн хариуцлагад таах, баривчлах, албадан саатуулах буюу цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл ногдуулах, орон байр, албан тасалгаа, биед нь нэгжлэг хийх, түүнчлэн байгууллагын захиргааны санаачлагаар ажлаас халахыг хориглоно.

3. Нэр дэвшигчийг гүтгэх, доромжлох, нэр төрийг нь гутаах, түүний хувийн болон захидал харилцааны нууцыг задруулахыг хориглоно.

4. Нэр дэвшигчийг тойрогтоо ажиллахад нь ажлын газар, байгууллагын захиргаа хууль тогтоомжид заасны дагуу ажлаас нь чөлөө олгож, дэмжлэг тусламцаа үзүүнэ.

31 дүгээр зүйл. Нэр дэвшигчийн уулаалт

1. Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч санал авахаас 24 цагийн өмнө хүртэлх хугацаанд сонгогчидтойгоо уулзалт хийж болно.

2. Нэр дэвшигчийг сонгогчидтойгоо уулзахад нь тухайн шатны засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн Засаг дарга бүх талын тус дэмжлэг үзүүлэх үүрэгтэй.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

*Санал авах, сонгуулийн дүн гаргах,
Улсын Их Хурлын гишүүнийг бүртгэх*

32 дугаар зүйл. Санал авах газар, хугацаа

1. Сонгогчдын саналыг санал авах өдөр 07 цагаас 22 цаг үртэл хугацаанд санал авах байранд авна. Сонгогчдын санал авах өдөр, цаг, байрыг сонгуулийн хэсгийн хороо уул өдөр хүртэлх 14 хоногийн турш нийтэд зарлан мэдээлнэ.

2. Сонгогчдоос саналаа нууцаар бэлтгэхэд хүрэлцэх тооны асалгаа, саналын хайрцаг бүхий байрыг тухайн сонгуулийн

хэсгийн харьнадагдах сум, дүүрэг, тэдгээртэй адилтгах засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн Засаг дарга хариуцаж бэлтгүүнэ.

33 дугаар зүйл. Саналын хуудас

1. Саналын хуудас нь сонгогчоос саналаа илэрхийлэх, сонгуулийн дүн гаргах үндсэн баримт бичиг болно.

2. Сонгуулийн хуудсыг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос баталсан загварын дагуу хэвлэж, мөн хорооноос сонгуулийн тойргийн хороонд, тойргийн хорооноос салбар хороогоор дамжуулан санал авах өдрөөс 5 хоногийн өмнө сонгуулийн хэсгийн хороонд тус тус хүргүүлнэ.

3. Саналын хуудсанд нэр дэвшигчийн овог, нэрийг нам, эвслээр бүлэглэн тухайн нам, эвслээс ирүүлсэн дарааллаар бичиж хэвлэнэ. Харин нам, эвслийн дарааллыг улс төрийн намуудыг Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлсэн дарааллаар тогтооно. Эвслийг дараалаад оруулахдаа эвсэлд оролцогч намуудаас хамгийн түрүүнд Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлсэн намын дарааллаар тогтооно.

Бие даан нэр дэвшигчийн нэрийг нам, эвслээс нэр дэвшигчдийн нэрийн дараа сонгуулийн тойргийн хороонд нэр дэвшсэнэ бүртгүүлсэн дарааллаар бичнэ.

4. Саналын хуудсанд тухайн хэсгийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурж, тэмдэг дарна. Гарын үсэг, тэмдэггүй саналын хуудсаар санал өгч болохгүй.

34 дүгээр зүйл. Санал авах ажлыг зохион байгуулах

1. Санал авах өдрийн 07 цагт сонгуулийн хэсгийн хорооны бүрэлдэхүүн сонгогчдын төлөөлөгчдийг байлцуулан саналын бүх хайрүгийг шалган битүүмжилж, санал авах ажиллагааг эхэлнэ. Энэ ажиллагаанд нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигчдийн томилсон ажиглагчид, сонгогчдын болон хэвлэл, мэдээллийн байгуулагын төлөөлөгчид байлцаж болно.

2. Ажиглагч нь сонгуулийн тойргийн буюу эсхүл салбар хороонд бүртгүүлж үнэмлэх авна. Ажиглагч сонгогчдын санал авах, санал тоолох, дүн гаргах үед уг ажлыг сонгуулийн хууль тогтоомжийн дагуу явуулж байгаа эсэхийг зөвхөн хөндлөнгөөс ажиглаж хянах эрхтэй бөгөөд сонгуулийн хороодын үйл ажиллагаанд хутгалдан оролцож болохгүй.

Гадаадын ажиглагч оролцуулах асуудлыг Сонгуулийн ерөнхий хороо төрийн гадаад харилцаа эрхэлсэн байгууллагуудтай зөвшилцөн шийдвэрлэнэ.

3. Сонгуулийн хэсгийн хороо сонгогчийн үнэмлэх, иргэний паспорт, түүнтэй адилтгах баримт бичгийг нэрийн жагсаалттай тулган үзэж сонгогч бүрт саналын хуудас олгоно.

Санал авах үед шилжин ирэгчдийг сонгогчийн үнэмлэх, иргэний паспорт, түүнтэй адилтгах баримт бичиг, шилжүүлгийг нь үндэслэн нэрийн нэмэлт жагсаалтад бүртгэж саналын хуудас олгоно.

4. Саналын хуудас олгосныг сонгогчдын нэрийн жагсаалтад, саналда өгснийг сонгогчийн үнэмлэхэд тэмдэглэн сонгуулийн хэсгийн хорооны тэмдэг дарна.

35 дугаар зүйл. Сонгогч саналаа гаргах

1. Сонгогч санал авах байранд ирж саналаа өөрөө гаргана. Харин биеийн өрүүл мэндийн байдлаас болон хүндэтгэн үзэх бусад шалтгааны улмаас санал авах байранд хүрэхгүй ирж чалахгүй сонгогчийн саналыг түүний хүсвэлтэй сонгуулийн хэсгийн хорооны хоёроос доошгүй гишүүн очиж битүүмжлсэн хайрцагаар авна.

Саналын хуудсыг сонгуулийн хэсэгт ирүүлснээс хойш санал авах өдөр дуусгах хугацаанд сонгогч түр шилжин явахад хүрвэл сонгуулийн хэсгийн хороонд ирж саналын хуудас авч саналаа нууцаар тэмдэглэж дугуйлал битүүмжлэн үлдээж болно. Сонгуулийн хэсгийн хороо сонгогчийн битүүмжлэн үлдээсэн саналын нууцыг чандлан хадгална.

2. Сонгогч саналын хуудсыг авч санал бэлтгэх тасалгаанд орж уг хуудсанд бичигдсэн нэр дэвшигчдийн дотроос өөрийн сонгохыг хүссэн бөгөөд мандатын тоотой тэнцүү тоонд нэр дэвшигчдийн овог нэрийн өмнөх дэс дугаарыг дугуйлал тэмдэглэж энэхүү саналын хуудсаа саналын хайрцагт хийнэ.

3. Сонгогч саналаа нэвэрхийлэхдээ алдаа гаргаж буруу тэмдэглэвэл уг саналын хуудсаа саналын хайрцагт хийхвэс өмнө хэсгийн хороонд энэ тухайгаа мэдэгдэж хуудсаа хураалган дахин нэг удаа саналын хуудас авч болно.

Хураалгасан саналын хуудсыг сонгуулийн хэсгийн хороо протоколд тэмдэглэж хадгална.

4. Санал бэлтгэх тасалгаанд тухайн сонгогчоос өөр хэн ч байж болохгүй. Саналын хуудсанд саналаа өөрөө тэмдэглэж чадахгүй сонгогч өөрийн итгэмжилсэн хүний туслаалцаа авч болно.

Харин аль нэгэн нам, өрсөлийн сонгууль эрхлэсэн байгууллагын ажилтан, бие даат нэр дэвшигчийн шадар туслагч буюу сонгуулийн хорооны гишүүн болон ажиглагчдаар нийхүү туслаалцаулаж болохгүй.

5. Саналын хайрцагт саналын илүү буюу өөр хуудас хийх зэргээр сонгогчоос буруу үйлдэл гаргуулахгүйн тулд сонгогчийн саналын нууцыг алдагдуулахгүйгээр сонгуулийн хэсгийн хороо хяналт тавина.

6. Дахин санал авахад хүрвэл уг ажлыг хөнгөвчлөх зорилгоор сонгуулийн хэсгийн хороо сонгогчдын нэрийн жагсаалтын тодорхой хэсгээр бүлэглэн саналын хайрцгийг дугаарлаж, түүний дагуу саналын хуудсыг нь хийлгэнэ.

36 дугаар зүйл. Саналын хуудсыг хүчингүйд тооцох

Дор дурдсан тохиолдолд саналын хуудсыг хүчингүйд тооцно:

- 1) баталсан загварын бус хуудсаар санал өгсөн;
- 2) тухайн сонгуулийн хэсгийн хорооны дарга, нарийн бичгийн даргын гарын үсэг, хэсгийн хорооны тэмдэггүй;
- 3) санал огт тэмдэглээгүй, эсхүл мандатын тооноос дутуу буюу илүү тэмдэглэсэн, энэ хуульд зааснаас өөр ямар нэг тэмдэглэл хийсэн;
- 4) бүх нэр дэвшигчийн нэрийг дарсан;
- 5) нэр дэвшигчийн нэрийн өмнө тавьсан тэмдгийг засварласан.

37 дугаар зүйл. Санал тоолох

1. Санал тоолох ажлыг 22 цагт эхэлж, нл тод, нээлттэй явуулна. Санал тоолоход ажиглагчид, сонгогчдын болон хэвлэл, мэдээллийн байгууллагын төлөөлөгчид байцааж болно.

2. 22 цаг болмогц сонгуулийн хэсгийн хорооноос санал тоолох тухай мэдэгдэж, олгоогүй үлдсэн саналын хуудсыг тоолж битүүмжилсний дараа саналын хайрцгийг нээж, санал тоолох цаг болоогүй байхад саналын хайрцаг нээх, санал тоологыг засварлахыг хориглоно.

3. Сонгуулийн хэсгийн хороо сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг баримтлан тухайн хэсгийн нийт сонгогчийн тоо, саналын хуудас авсан сонгогчийн тоо, саналын хайрцагаас гарсан хүчинтэй болон хүчингүй хуудасны тоо, нэр дэвшигч бүрийн төлөө өгсөн саналын тоог сонгуулийн хэсгийн хэмжээгээр тоолж гаргана.

4. Сонгуулийн хэсгийн хороо хуралдаанаараа сонгогчдын санал тоолсон дүнг хэлэлцэн шийдвэр гаргаж, уншин сонгосны дараа сонгуулийн тойргийн салбар хороонд, хэрэв салбар хороогүй бол сонгуулийн тойргийн хороонд нэн даруй хүргүүлнэ.

38 дугаар зүйл. Сонгуулийн тойрогт сонгуулийн дүнг гаргах, Улсын Их Хурлын гишүүнийг бүртгэх

1. Сонгуулийн тойргийн хороо нь сонгуулийн тойргийн салбар болон хэсгийг хорооны шийдвэрийг үндэслэн тойргийн нийт сонгогчийн тоо, саналын хуудас авсан сонгогчийн тоо, хүчинтэй, хүчингүй хуудасны тоо, нэр дэвшигч бүрийн төлөө өгсөн саналын тоог тус тус тойргийн хэмжээгээр нэгтгэн гаргана.

2. Сонгуулийн дүнг гаргахдаа саналын хүчинтэй хуудсаар тооцно.

3. Сонгуулийн тойргийн хороо нэр дэвшигчдийг авсан саналын нь тоогоор дэрвэлэлд оруулна. Хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигчдийг мандатын тоогоор Улсын Их Хурлын гишүүд сонгогдсонд тооцно.

4. Сонгуулийн тойргийн хороо Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдогчдыг бүртгэж, түр үнэмлэх олгоно.

5. Сонгуулийн тойргийн хороо сонгуулийн дүнг 3 хоногийн дотор гарган хуралдаанаараа хэвлэвч, Сонгуулийн ерөнхий хороонд 2 хоногийн дотор мэдээлнэ.

39 дүгээр зүйл. Сонгуулийн дүнг нэгтгэн гаргах, мэдээлэх

1. Сонгуулийн ерөнхий хороо сонгуулийн тойргийн хорооны шийдвэрийг үндэслэн сонгуулийн нэгдсэн дүнг сонгуулийн тойрог, нэр дэвшигч, нам, авсаа бүрээр тооцож гаргана.

2. Сонгуулийн ерөнхий хороо нэмүүдэн авсан суудлын тоо, Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдогчдын нэрийн жагсаалтыг сонгууль дууссанаас хойш 15 хоногийн дотор Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид айлтган илийтэд мэдээлнэ.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

Санал авалт болон сонгуулийг хүчингүй болгоход тооцох, дахин санал авах, сонгууль явуулах, Улсын Их Хурлын гишүүнийг нөхөн сонгогдсонд тооцох

40 дүгээр зүйл. Сонгуулийн хэсэгт санал авалтыг хүчингүйд тооцох, дахин санал авах

1. Сонгуулийн хэсэгт явуулсан санал авалтыг сонгуулийн тойргийн хороо дор дурдсан тохиолдолд хүчингүйд тооцно:

а) гэд, усны аюул эерэг хүндэтгэн үзэх шалтгаанаас бусад нөхцөлд өмнө зарласнаас өөр байранд, түүнчлэн шилжигчдийн саналыг битүүмжлэж авснаас бусад тохиолдолд өмнө зарласнаас өөр өдөр санал авсан;

б) санал хурааж эхэлснээс хойш санаалын хайрцгийг аадсан, үрэгдүүлсэн, хуульд заасан цагаас өмнө нээсэн;

в) сонгуулийн хорооны гишүүн буюу сонгогчидод хүч хэрэглэн дарамт үзүүлсэн аливаа үйлдэл нь сонгогчийн санал, сонгуулийн дүнг гажуудуулахад хүргэсэн;

г) сонгуулийн хорооны гишүүд бусад байгууллагын албан тушаалтан эрх мэдлээ хэтрүүлэх, хууран мэхлэх зэргээр сонгуулийн хуулийг зөрчсөн нь сонгуулийн дүнд ноцтой нөлөөлсөн.

2. Санал авахыг хүчингүй болсонд тооцвол энэ тухай сонгуулийн тойргийн хорооны шийдвэр гарснаас хойш 7 хоногийн дотор дахин санал авна. Дахин санал авах шийдвэрийг сонгуулийн тойргийн хороо гаргана. Уг шийдвэрт дахин санал авах байр, өдрийг заасан байвал болно. Дахин санал авахыг ажлын өдөр явуулж болно. Санал авахыг хэсгийн хэмжээгээр хүчингүй болгосонд тооцсон бол тухайн хэсгийн нийт сонгогч, санаалын тодорхой хайрцагт хураасан санаалыг хүчингүйд тооцсон бол уг хайрцагт санаалын хуудсаа хийсэн сонгогчдыг дахин санал авалтад оролцуулана.

3. Дахин санал авах ажлыг дуустал ухуулга сурталчлагаа хийхийг хориглоно.

41 дүгээр зүйл. Тойрогт сонгуулийг хүчингүй болсонд тооцох, дахин сонгууль явуулах

1. Тойрогт явуулсан сонгуулийг Сонгуулийн ерөнхий хороо дор дурдсан тохиолдолд хүчингүйд тооцно:

а) тойргийн нийт сонгогчийн 50 хувь нь санал авалтад оролцоогүй;

б) энэ хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу явуулсан дахин санал авалт мөн хүчингүй болсон нь тойргийн сонгуулийн дүнд ноцтой нөлөөлсөн.

2. Тойрогт дахин сонгууль явуулах шийдвэрийг Сонгуулийн ерөнхий хороо гаргана.

3. Дахин сонгуулийг тухайн сонгуулийн тойрогт сонгуулийг хүчингүйд тооцсон шийдвэр гарснаас хойш 30 хоногийн хугацаанд явуулна. Шалгардагатай бол сонгуулийн тойрог, хэсгийн хороог шинэчлэн байгуулах, түүнчлэн Улсын Их Хурлын гишүүнд нэр дэвшүүлэх зэрэг уг сонгуулийг баатган явуулах ажилд энэ хуулийн холбогдох заалтыг баримтална.

42 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын гишүүнийг нөхөн сонгогдсонд тооцох

1. Улсын Их Хурлын гишүүн нас барсан, хүсэлтээрээ ги-

шүүний үүргээс чөлөөлөгдсөн буюу өсхүд түүнийг Улсын Их Хурлын гишүүнээс өгүүлэн татсан бол тухайн гишүүний сонгогдсон тойрогт үлдсэн нэр дэвшигчдийн дотроос хамгийн олон санал авсан хүнийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр нөхөн сонгогдсонд тооцно.

2. Нөхөн сонгогдсон гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа нь орон гарсан гишүүний бүрэн эрхийн үлдсэн хугацаатай адил байна.

3. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусахад 1 жил хүрэхгүй хугацаа үлдсэн бол нөхөн сонгохгүй.

43 дүгээр зүйл. Сонгуулийн холбогдолтой маргааныг шийдвэрлэх

Улсын Их Хурлын сонгуулийн талаарх аливаа маргааныг Үлдсэн хуулийн цэд, шүүх, сонгуулийн хорьгод хууль тогтоомшид зэвсэн харьяалаа, журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

44 дүгээр зүйл. Хууль дүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1992 оны 4 дүгээр сарын 8-ны өдрөөс эхлэн дагалж мөрдөнө.

Мангал Улсын Бага Хуралд
дэрга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Мангал Улсын Бага Хуралд
нэрийн бичгийн дэрга

Б. ЧИМИД

1992 оны 4 дүгээр
сарын 4-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1992 оны 4 дүгээр
сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хууль батлагдсантай холбогдуулж Улсын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

БНМАУ-ын Ардын Хурлын депутатуудын сонгуулийн (1990 оны 3 дугаар сарын 23-ны өдрийн) хууль, БНМАУ-ын Ардын Хурлын депутатуудын сонгуулийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай (1990 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн) хуулийг 1992 оны 4 дүгээр сарын 8-ны өдрөөс өхлөн тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Улсын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Улсын Бага Хурлын
шарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1992 оны 4 дүгээр
сарын 6-ны өдөр

Улаанбаатар
ХОТ

ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн арван зургадугаар зүйлийн 10-т заасныг үндэслэн Улсын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Намын гишүүнээс түүдгэлзвэл зохих албан тушаалын тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд дараахь нэмэлт оруулсугай:

8) Монгол Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, ажилтан.

2. Дээрх хуулийн 1 дүгээр зүйлд «БНМАУ-ын» гэснийг «Монгол Улсын» болгон өөрчилсугай.

3. Энэ хууль батлагдсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

Улсын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Улсын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дарга

В. ЧИМИД

АГААРЫН ЗАЙД НИСЛЭГ ҮЙЛДЭХ ТУХАЙ
МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь агаарын зайд агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, түүнчлэн нислэгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавихтай холбогдсон байгууллага, хүмүүсийн хоорондын харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Агаарын зайд нислэг үйлдэх тухай хууль тогтоомж

1. Агаарын зайд нислэг үйлдэх тухай хууль тогтоомж нь энэ хууль, түүнтэй нийцүүлэн гаргасан Монгол Улсын хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөр журам тогтоосон байвал олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Энэ хуульд хэрэглэсэн нэр томъёо

1. «Монгол Улсын агаарын зай» гэж Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс дээшх агаарын орон зайг хэлнэ.

2. «Агаарын хөлөг» гэж нисэх онгоц, нислэг тэрэг, дирижабль зэрэг агаарт бие даан хөөрөх, шилжих хөдөлгөөн хийх чадвар бүхий нисэх хэрэгслийг хэлнэ.

3. «Аэродром» гэж агаарын хөлгийг үйлчлэх, байрлуулах, хөөргөх, буулгах, ялгалахад зориулж тусгайлан тоногдсон газар болон усан гадаргууг хэлнэ.

4. «Аэродромын орчмын нутаг дэвсгэр» гэж аэродромыг байгуулахдаа нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах зайаагүй шаардлагыг тооцсоны үндсэн дээр сонгож авсан тодорхой хэмжээний хуурай газар, усан гадаргуу, орон зайг хэлнэ.

5. «Нисэх буудал» гэж аэродром, агаарын тээврийн үйлчилгээний барилга, байгууламжийн цогцолборыг хэлнэ.

6. «Олон улсын нислэг» гэж Монгол Улсын хилийг эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон агаарын хаалгаар нэвтэрч, олон улсын батлагдсан замын дагуу үйлдэх нислэгийг хэлнэ.

4 дугаар зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

1. Энэ хууль нь Монгол Улсын бүрэн эрхэд байгаа агаарын эвдэрд нислэг үйлдэхтэй холбогдсон дараахь харилцааг хамгаалах үйлчилгээг:

1) өмчийн төрөл, хэлбэр харгалзахгүйгээр Монгол Улсын иргэний агаарын тээврийн бүх үйл ажиллагааг;

2) Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлаж байгаа буюу тус улсын агаарын эвдэрд нислэг үйлдэж байгаа агаарын бүх хөлгийн нислэг;

3) гадаад улсын хуульд өөрөөр заагаагүй бол тухайн улсын нутаг дэвсгэрт байрлаж байгаа Монгол Улсын агаарын хөлгийн нислэг.

2. Байлдааны зориулалттай агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэхэд энэ хууль болон түүнтэй нийцүүрэн Монгол Улсын Баталн замгаалах яамнаас тогтоосон журмыг баримтлана.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Агаарын хөлөг, агаарын хөлгийн бат

5 дугаар зүйл. Агаарын хөлөг

1. Дараахь зориулалтаар ашиглах агаарын хөлгийг иргэний агаарын хөлөг гэж үзнэ:

1) зорчигч, тээш, ачаа, шуудан тээвэрлэх;

2) аж ахуйн болон байгаль орчныг хамгаалах;

3) хүн эмд эмчлэгийн үйлчилгээ үзүүлэх, авран туслах ажиллагаа явуулах;

4) ердэм шинжилгээ, туршилт, судалгааны ажла явуулах;

5) сургалт болон бусад арга хэмжээ хэрэгжүүлэх.

2. Иргэний хувийн өмчид байгаа агаарын хөлгийг иргэний агаарын хөлгийн нэгэн адна үзнэ.

3. Байлдааны зориулалттай агаарын хөлгийг иргэний агаарын хөлөгт тооцохгүй.

6 дугаар зүйл. Агаарын хөлгийн бүртгэл

1. Монгол Улсын төр, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн, түүнчлэн Монгол Улсад байнга оршин суугаа гэрээлэхгүй хүн өөрийн өмчлөлд байгаа агаарын хөлгийг улсын бүртгэлд бүртгүүлж үндэсний таних тэмдэг, бүртгэлийн гэрчилгээ авна.

2. Гадаадын байгууллага, иргэний өмчлөлд байгаа агаарын хөлгийг Монгол Улсын иргэний агаарын тээвэрт ашиглахаар гэрээ байгуулсан нөхцөлд улсын бүртгэлд бүртгэж, үндэсний таних тэмдэг, бүртгэлийн гэрчилгээ олгож болно.

3. Агаарын хөлгийг ашиглалтаас хассан, түүнчлэн тус улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулаагүй гадаадын байгууллагад болон Монгол Улсын харьяат бус бөгөөд тус улсад байнга оршин суудаггүй хүнд худаалсан, шиажүүлсэн тохиолдолд улсын бүртгэлээс хасна.

4. Иргэний агаарын хөлгийг улсын бүртгэлд бүртгэх, бүртгэлээс хасах ажиллагааг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эрхлэн гүйцэтгэнэ.

5. Байлдааны зориулалттай агаарын хөлгийг улсын бүртгэлд бүртгэх, бүртгэлээс хасах ажиллагааг Монгол Улсын Батлан хамгаалах яам эрхлэн гүйцэтгэнэ.

7 дугаар зүйл. Иргэний агаарын хөлгийн баг

Монгол Улсын иргэний агаарын хөлгийн баг нь тухайн агаарын хөлгийн ашиглаалтын зааврыг үндэслэн иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас тогтоосон бүрэлдэхүүнтэй байна.

Монгол Улсын иргэний агаарын хөлгийн багийн бүрэлдэхүүнд гадаад улсын иргэн байж болно.

8 дугаар зүйл. Агаарын хөлгийн даргын эрх хэмжээ

1. Агаарын хөлгийн дарга нь тухайн төрлийн агаарын хөлгийг бие даан жолоодох эрх бүхий нислэгчийн мэргэжлэтэй хүн байна.

2. Агаарын хөлгийн дарга нислэгийн бэлтгэлийг ханган, багийн бүх үйл ажиллагааг удирдаж, хөлгийн дотор дэг журам сахиулах, нислэгийн дүрэм, нислэгийн ашиглаалтын зааврыг мөрдөх, хөлөгт байгаа хүмүүсийн амь нас, агаарын хөлөг, түүний тоног төхөөрөмж, эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдалыг хангаалах үүрэгтэй.

3. Агаарын хөлгийн дарга хөлгийн аюулгүй байдлыг хангахын тулд дараахь эрх эдэлнэ:

1) агаарын хөлөг хөөргөх, буулгах, нислэг үйлдэх, нислэгийг үргэлжлүүлэхээс татгалзах, түүнчлэн агаарын хөлгийг аргагүйдэж буулгах талаар эцсийн шийдвэр гаргах;

2) нислэгийн аюулгүй байдлад нэлээд аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор

нислэгийн төдөлгөө Солон нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдах байгууллагын зааснаас өөр шийдвэр гаргах;

3) агаарын хөлгөөр зорчигчдод өөрийн эрх хэмжээний дагуу шаардлага тавих;

4) нислэгийн аюулгүй байдлад шууд заналхийлж байгаа гэмт этгээлийн үйлдлийг өөр аргаар зогсоох боломжгүй Солсон тохиолдолд зөвшөөрөгдсөн төрлийн зэвсгийг тогтссон журмын дагуу хэрэглэх. (Зэвсгийн төрөл, түүнийг хэрэглэх журмыг иргэний агаарын тээвэр эрхэдсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эрх бүхий бусад байгууллагатай хамтран тогтооно)

4. Агаарын хөлгийг аргагүйдэж буулгасан тохиолдолд хөлгийн дарга өөрийн эрх мөдөл бусдад шилжүүлэх хүртэл агаарын хөлөгт байгаа бүх хүмүүсийн үйл ажиллагааг удирдана.

9 дүгээр зүйл. Агаарын хөлгийн багийн бусад гишүүн

1. Агаарын хөлгийн багийн бусад гишүүн нь энэ хууль, түүнтэй нийцүүлэн тогтоосон бусад журмыг мөрдлөг болгон хөлгийн даргын шууд удирдлагын дор ажиллана.

2. Нислэг үйлдэх, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, түүндэл зорчигчдын амь нас, эд хөрөнгийг хамгаалах зорилгоор агаарын хөлгийн даргаас өгсөн үүргийг хөлгийн багийн бусад гишүүн заагаа биелүүнэ.

10 дугаар зүйл. Аюул учирсан тохиолдолд хөлгийн багийн хийх ажиллагаа

1. Агаарын хөлөгт аюул учирсан тохиолдолд агаарын хөлгийн баг нь хүмүүсийн амь нас, агаарын хөлгийг аврах боломжтой бүх арга хэмжээг авна.

2. Агаарын хөлөгт аюул учирсан тохиолдолд хөлгийн багийн гишүүд зорчигчдын амь насыг аврах бүх арга хэмжээг эвслий дараа гарцаагүй байдалд хүрвэл хэлгөө орхиж болно. Агаарын хөлгийн дарга хамгийн сүүлд хэлгөө орхино.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Аэродром, нисэх буудал

11 дүгээр зүйл. Аэродром, нисэх буудал байгуулах

1. Төр, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн агаарын хөлөгөвчингдэх зорилгоор иргэний агаарын тээвэр эрхэдсэн

төрийн захиргааны төв байгууллагын төвшөөрлийн үндсэн дээр аэродром, нисэх буудал байгуулж болно.

2. Төр, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн өөрийн эзэмшилд байгаа аэродромыг улсын бүртгэлд бүртгүүлж гэрчилгээ авна.

Улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй аэродромыг агаарын хоолгийн нислэгт ашиглахыг хориглоно.

3. Аэродром ашиглах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, түүнчлэн улсын бүртгэлд бүртгэх, гэрчилгээ олгох, бүртгэлээс хасах журмыг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.

12 дугаар зүйл. Аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрт барилга, байгууламж барихад тавигдах шаардлага

Аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрт барилга, байгууламж барих, холбоо, өндөр хүчдэлийн шугам тавих, мал, гэрийн тэжээвэр болон ан амьтдыг байрлуулахдаа иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцсон байна.

13 дугаар зүйл. Аэродромын аюулгүй байдлын дохно, тэмдэг тавих

1. Агаарын хоолог хөөрөх, буух, ялгалах үед агаарын хэвгийн баг чиг баримжаагаа тогтооход зориулсан аюулгүй байдлын дохно, тэмдгийг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан аэродром ашиглалтын дүрмийн дагуу аэродромд байрлуулана.

2. Аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрт энэ зүйлийн 1-д заасан дохно, тэмдэгтэй төсөөтэй зүйл байрлуулахыг хориглоно.

14 дугаар зүйл. Барилга, байгууламж дээр аюулгүй байдлын дохно, тэмдэг тавих

Барилга, байгууламж өмчлөгч буюу эзэмшигч нь агаарын хэвгийн нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор уг барилга, байгууламж дээр аюулгүй байдлын дохно, тэмдгийг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан нислэг, хэдөлгөөнийг удирдах дүрмийн дагуу өөрсдийн зардлаар тавина.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Агаарын хөлгийн нислэг

15 дугаар зүйл. Нислэг үйлдэх зөвшөөрөл

1. Агаарын хөлгийн баг нь агаарын хөлгийг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан техник ашиглаалт, нислэг, хөдөлгөөнийг удирдах дүрэм, нислэгийн ашиглаалтын зааврын шаардлагын дагуу нислэгт бэлтгэж, нислэг, хөдөлгөөнийг удирдах байгууллагаас нислэг үйлдэх зөвшөөрөл авна.

2. Нислэг үйлдэх агаарын хөлөг дараахь шаардлага хангасан байна:

- 1) үндэсний таних тэмдэг, бүртгэлийн дугаартай байх;
- 2) нислэгийн зохих нөхцөлд бэлтгэгдсэн тухайн төрлийн агаарын хөлгийг нисгэх эрх бүхий нисгэх багтай байх;
- 3) агаарын хөлгийг улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, агаарын хөлөг нислэгт тэнцэх тухай үнэмлэх, хөлгийн дотоод бүртгэл, радио станцыг ашиглах зөвшөөрөл зэрэг агаарын хөлгийн баримт бичгийг бүрдүүлсэн байх.

3. Бүрэл бус бүрэлдэхүүнтэй агаарын хөлгийн багийг нислэгт гарахыг хориглоно.

16 дугаар зүйл. Нислэгийн хөдөлгөөнийг төлөвлөх, зохион байгуулах

1. Монгол Улсын агаарын зай, түүнийг тодорхой бүсэд агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөнийг аюулгүй байдлыг хангах удирдах үүргийг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гүйцэтгэнэ.

2. Монгол Улсын агаарын зайд агаарын хөлгийн нислэгийг агаарын зам, шаардлагатай чиглэлийн дагуу үйлдэх бөгөөд төдгөөрийн өргөн, нислэг хоорондын аюулгүй зай, өндрийг нислэг, хөдөлгөөнийг удирдах дүрмийн дагуу зохицуулна.

3. Монгол Улсын олон улсын болон ерөн нутгийн агаарын зам нь агаарын хөлгийн нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах түвшинд газрын холбоо, наагцгийн тохооромжөөр тоноглогдсон байна.

4. Олон улсын агаарын зам нээх асуудлыг Монгол Улсын Засгийн газрын шийдвэрийн үндсэн дээр иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эрхлэн гүйцэтгэнэ.

5. Олон улсын агаарын зам Монгол Улсын хилнийг нэвтрэх агаарын хавалганы талаар Засгийн газрын эрх бүхий байгуулагад урьдчилан мэдэгдэж зөвшөөрөл авна.

17 дугаар зүйл. Хот, суурингийн дээгүүр нислэг үйлдэх

1. Хот, суурингийн дээгүүр агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэхдээ агаарын хөлөг гэмтсэн тохиолдолд хот, суурингийн нутаг дэвсгэрийн гадна буюу ойролцоох аэродромд буух боломжтой өндөрт гүйцэтгэнэ.

2. Хот, суурингийн дээгүүр агаарын хөлгөөр сургаалтын болон үзүүлэх нислэг хийхийг хориглоно.

18 дугаар зүйл. Нислэгийн аюулгүй байдалд харш ажиллагааг хориглох

Монгол Улсын агаарын зайд буудаага, дэлбээвт хийх, пуужин харвах зэргээр нислэгт аюул учруулж болзошгүй үйл ажиллагаа явуулахдаа иргэний агаарын төвөөр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгуулагаас зөвшөөрөл авна.

Энэ заалт улсыг агаараас хамгаалах зорилгосор байлдааны пуужин харвахад хамаарахгүй.

19 дүгээр зүйл. Нислэгийг цаг уурын мэдээгээр хангах

Цаг уурын мэдээлэл эрхэлсэн байгууллагууд агаарын хөлгийн нислэгийг цаг уурын мэдээгээр тасралтгүй хангана.

20 дугаар зүйл. Нийтийн холбооны зэрэгсэл ашиглах

Агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдахад зориулсан холбооны суваг ашиглаатгүй болсон тохиолдолд нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдах хойшлауудшгүй ажиллагаатай холбогдсон мэдээллийг нийтийн холбооны бүх төрлийн зэрэгслээр тэргүүн эрэмбэнд сэлдгүй дамжуулна.

21 дүгээр зүйл. Агаарын хөлгийн зөрчлийг таслан зогсоох

1. Монгол Улсын агаарын зайд нислэг үйлдэх болон улсын хилнийг агаарын хавалгаар нэвтрэн өнгөрөх журмыг зөрчсөн, үүднэлэн эрх бүхий байгуулагын зөнх зөвшөөрөлгүй улсын хилнийг нэвтэрсэн агаарын хөлгийг зөрчил гартасан агаарын хөлөг гэм үзнэ.

2. Иргэний агаарын төвөөр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгуулага зөрчил гартасан агаарын хөлгийн даргад зөрчлөө лэн дөрүй таслан зогсоох, исгэл талсан газар хөлгөө буулгах шаардлагыг тавьж, энэ тухай эрх бүхий байгуулагад мэдэгдэнэ.

3. Зөрчил гаргасан агаарын хөлөг нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдах байгууллагын шаардлагыг биелүүвэгүй бол түүнийг албадан буулгана.

22 дугаар зүйл. Агаарын хөлөгт тусламж үзүүлэх

1. Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлөгийг эрх зайх, авран туслах ажлыг эрх бүхий байгуулагаас тухайн агаарын хөлөгийг эзэмшигч байгуулагатай хамтран гүйцэтгэнэ.

2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг дарга, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлөгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдлээ сэлтийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдүүлэх, хүмүүсийн амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалаатад авах үүрэгтэй. Ийнхүү тусламж үзүүлэх явцад гарсан зардлыг агаарын хөлөг эзэмшигчээр нөхөн төлүүлж болно.

3. Аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлөг олдоогүй бол иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгуулагаас тухайн хөлөгийг сураггүй арга болсонд тооцно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Олон улсын нислэг

23 дугаар зүйл. Олон улсын нислэг үйлдэх

Монгол Улсын агаарын зайд тус улсын болон гадаад улсын агаарын хөлөг нислэг үйлдэхдөө Монгол Улсын олон улсын гэрээ, энэ хууль болон хууль тогтоомжийн бусад актыг удирдлага болгоно.

24 дүгээр зүйл. Олон улсын нислэг үйлдэх зөвшөөрөл,
даатгал

1. Монгол Улсын болон гадаад улсын агаарын хөлөг нь иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрлийн үндсэн дээр олон улсын нислэг үйлдэнэ.

2. Монгол Улсын агаарын зайд нислэг үйлдэх гадаад улсын агаарын хөлөг нь гурав дахь этгээдэд учирч болзошгүй хохирлыг хариуцах баталгаа бүхий даатгалтай байвал зохно.

3. Гадаад улсын агаарын тээврийн байгууллага нь Монгол Улсын агаарын эвд олон улсын нислэгт үйлдэхийн эмнэ тухайн агаарын хөлгийн таних тэндэг болон нислэгтэй холбогдох бусад мэдээллийг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад урьдчилан мэдэгдэнэ.

25 дүгээр зүйл. Олон улсын агаарын зам, нисэх буудал

1. Монгол Улсын Засгийн газраас өөрөөр тогтоогоогүй бол гадаад улсын агаарын хөлөг нь Монгол Улсын агаарын эвд төвхөн зохиоогдсон олон улсын агаарын замаар нислэгт үйлдэнэ.

2. Олон улсын агаарын зам болон олон улсын нислэгт үйлчлэх нисэх буудалын жагсаалтыг иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага баталж, тэдгээрийн үндсэн үзүүлэлтийг аэронавигацийн мэдээллийн лаваахад тусгасан байна.

3. Олон улсын нислэгт үйлчлэх нисэх буудал нь шаарган нэвтрүүлэх боомт, гаал, эрүүд, ахуй, хорио цэврийн албатай байна.

26 дугаар зүйл. Агаарын хөлөг Монгол Улсын хилийн агаарын хаалгаар нэвтрэн орох, гарах

Агаарын хөлөг Монгол Улсын хилийн агаарын хаалгаар нэвтрэн орох, гарахын эмнэ иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас улсын хилээр нэвтрэн орох, гарах зохиоогорол эмнэ.

27 дугаар зүйл. Гадаад улсын агаарын хөлгийн баримт бичгийг хүлээн зөвшөөрөх

Гадаад улсын агаарын хөлгийн баримт бичиг нь уг агаарын хөлгийг бүртгэсэн улсын хууль тогтоомжид нилдэнэ бэйлэл түүнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хүчинтэйд тооцно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Зорчингч, тэвш, ачаа, шуудан тээвэрлэх

28 дугаар зүйл. Зорчингч, тэвш, ачаа, шуудан тээвэрлэх зохиоогорол

1. Агаарын хөлөг зөвшингч нь иргэний агаарын тээвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын олгосон зөвшөөрдлийн үлдэн дээр зорчингч, тэвш, ачаа, шуудан тээвэрлэж болно.

2. Агаарын хөлгөөр тэвэр хийх нийтлэг журмыг иргэний агаарын тэвэр эрхэлсэн төрийн захиргааны төс байгууллага тогтооно.

29 дүгээр зүйл. Зорчигчийн бие болон тэвшинд үзлэг хийх

1. Нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, агаарын хөлгийн багийн гишүүд, зорчигчдын амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах зорилгоор зорчигчдын биед болон тэдний тэвшинд агаарын хөлгийн эзэмшигч дангаараа буюу холбогдох байгууллагатай хамтран үзлэг хийж болно.

2. Зорчигч үзлэг хийлгэхээс татгалзвал тээвэрлэгч тээвэрлэх үүргээсээ татгалзах өрхтэй.

30 дугаар зүйл. Тээвэрлэгчийн харнуцлага

1. Тээвэрлэгч нь үйлчлүүлэгч байгууллага, иргэдийг нислэг, тээвэрлэлт, үйлчилгээтэй холбогдсон үнэн зөв мэдээллээр хангах үүрэг хүлээнэ.

2. Тээвэрлэгч нь өөрийн гэм буруутай үйл ажиллагааны улмаас байгууллага, иргэдэд учруулсан хохирлыг Монгол Улсын хууль тогтоомжинд заасан журмын дагуу нөхөн төлнө.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

Хяналт, харнуцлага

31 дүгээр зүйл. Агаарын эвд нислэг үйлдэхэд тавих төрийн хяналт

Монгол Улсын агаарын эвд нислэг үйлдэх, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналтыг Монгол Улсын Засгийн газраас эрх олгосон байгууллага хэрэгжүүлнэ.

32 дүгээр зүйл. Агаарын эвд нислэг үйлдэх тухай хууль тогтоомж зорчигчдод хүлээлгэх харнуцлага

1. Агаарын эвд нислэг үйлдэх тухай хууль тогтоомжийг дараахь хэлбэрээр зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн харнуцлага хүлээлгэхээргүй байвал зорчигчийн шинж байдлыг харгалзан нислэг, техникийн хяналтын улсын байцаагч таван зуугаас нэг зуун минга хүртэл төгрөгөөр торгоно:

1) ашиггаалтын шаардлага хангаагүй иргэний агаарын хөлөг, аэродромыг агаарын тээврийн үйл ажиллагаанд ашигласан;

2) улсын бүртгэлгүй аэродром, агаарын хөлөг нислэгт ашигласан;

3) аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрт барилга, байгууламж, барихад тавигдах шаардлага зөрчсөн;

4) аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрт аюулгүй байдлын дохио, тэмдэгтэй төсөөтэй зүйл тавьсан;

5) агаарын хөлөгт гааны аюулаас сэргийлэх талаар тогтоосон журам зөрчсөн;

6) агаарын хөлгийг нислэгт зохих бэлтгэл, зөвшөөрөлгүй гаргасан;

7) агаарын тээврийн байгууллагын үйл ажиллагаанд нийтлэг дагаж мөрдөх дүрэм зөрчсөн;

8) аэродромын тоног төхөөрөмж, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах дохио, тэмдэг болон агаарын хөлөг, түүний тоног төхөөрөмжийг гэмтээсэн, түүнчлэн аэродромын тусгайлан хамгаалсан нутаг дэвсгэрт мал, гэрний тэжээвэр болон ан амьтан байрлуулсан, хамгаалаагчид хашаа тор гэмтээсэн.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6, 7-д заасан зөрчил гаргасан өтгөөдийн тодорхой албан тушаал эрхлэх эрхийг нислэг, техникийн хяналтын улсын байцаагч хасч болно.

3. Иргэний агаарын тээврийн байгууллагын албан тушаалтан сахилга, дэг журам зөрчих, үүрэгт ажлаа алдаа гаргавал Монгол Улсын Засгийн газрын баталсан сахилгын дүрмийн дагуу сахилгын хариуцлага хүлээнэ.

33 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1992 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Монгол Улсын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМЭД

1992 оны 4 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1992 оны 4 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн арван зургадугаар зүйлийн 10-т заасныг үндэслэн Улсын Бага Хурлаас ТОГ-ТООХ нь:

1. Намын гишүүнээс түдгэлзвэл зохих албан тушаалын тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд дараахь нэмэлт оруулсугай:

«9) Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цацгийн дарга, гишүүн, ажилтан.»

2. Дээрх хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 8-ыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

«8) Монгол Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн, ажилтан.»

3. Энэ хууль батлагдсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

Улсын Бага Хуралын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Улсын Бага Хуралын
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРАЙН
ТОГТООЛ

1992 оны 3 дугаар

сарын 27-ны өдөр

Дугаар 16

Улаанбаатар

хэт

ОМАНЫ СУЛТАНТ УЛСТАЙ ДИПЛОМАТ
ХАРИАЦАА ТОГТООХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын саналыг үндэсэнд ТОГ-
ТООХ нь:

Монгол Улсаас Оманы Султант Улстай дипломат харилцаа
тогтоосугай.

Дарга

Нэрийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМЭД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРАЛЫН
ТОГТООЛ

1992 оны 3 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 17

Улаанбаатар
хот

ВАТИКАН УЛСТАЙ ДИПЛОМАТ
ХАРИЛЦАА ТОГТООХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын саналыг үндэслэн **ТОГ-
ТООХ** нь:

Монгол Улсаас Ватикан Улстай дипломат харилцаа тогтоо-
сугай.

Дарга

Нарийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРАЛЫН
ТОГТООЛ

1992 оны 4 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРОО БАЙГУУЛАХ
ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 11 дүгээр
зүйлийг үндэслэн Улсын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Улсын Их Хурлын дэргэдэх Сонгуулийн ерөнхий хороог
дараахь бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай:

1. С. Ахагвасүрэн	— Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга
2. Д. Баяндүүрэн	— Сонгуулийн ерөнхий хорооны нарийн бичгийн дарга, Улсын Бага Хурлын Тамгын газрын зааварлагч

Гишүүдэд:

3. Б. Авирмэд	— Сангийн яамны төсвийн төлөвлөлт, санхүүжилтийн газрын мэргэжилтэн
4. Ч. Амарболд	— Цагдаагийн ерөнхий газрын дэд дарга
5. О. Баяраа	— Улсын ерөнхий прокурорын туслах
6. Ц. Гунгааниямбуу	— Улсын Бага Хурлын дэргэдэх Төр, нийгэм судлалын академийн проректор
7. Б. Дангаасүрэн	— Улсын дээд шүүхийн хэлтсийн дарга
8. Н. Батболд	— Улсын Бага Хурал, Засгийн газрын Орон нутгийн хурал, захиргааны хэлтсийн зааварлагч
9. Г. Маналжав	— Улаанбаатар хотын Ардын Хурлын Төргүүлэгчдийн нарийн бичгийн дарга
10. Д. Налжир	— Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зөвлөх
11. Н. Ринчиндорж	— Хууль зүйн дэд сайд
12. К. Тажебакед	— МУИС-ийн багш
13. А. Хангай	— Улсын Бага Хурлын Тамгын газрын орлогч дарга
14. Г. Цогтсайхан	— Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга

15. Ж. Элбэгсайхан

— Улсын Бага Хурлын
Хууль зүйн байнгын хо-
рооны зөвлөгч

2. 1992 оны 4 дүгээр сарын 13-ны өдрөөс эхлэн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхийг Сонгуулийн ерөнхий хороонд зөвшөөрсүгэй.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1992 оны 4 дүгээр

Дүгээр 19

Улаанбаатар

сарын 10-ны өдөр

хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛЬ ТОВЛОН ЗАРЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 25 дугаар зүйлийн 1-ийн 3, Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 7 дугаар зүйлийг тус тус үндэслэн Улсын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийг 1992 оны 6 дугаар сарын 28-ны өдөр явуулахаар тогтоосугай.

2. Энэ тогтоолыг 1992 оны 4 дүгээр сарын 13-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1992 оны 4 дугаар

сарын 10-ны өдөр

Дугаар 20

Улаанбаатар

хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТОЙРОГ БАЙГУУЛАХ, МАНДАТ ХУВААРИЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 8 дугаар зүйлийг үндэслэн Улсын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Аймэг, Дархан, Эрдэнэт хотыг тус бүр 1, нийслэлийг 6 тойрог болгож Улсын Их Хурлын сонгуулийн нийт 26 тойрог байгуулсугай.

2. Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Чойр хотыг Дорноговь аймагтай сонгуулийн нэг тойрог болгосугай.

3. Улсын Их Хурлын сонгуулийн тойргийн дугаар, нутаг дэвсгэр, төв, тойрог бүрт ногдох Улсын Их Хурлын гишүүний мандатын тоог хавсралт ёсоор баталсугай.

Улсын Бага Хурлын
ларга

Улсын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТОЙРОГ

Тойргийн дугаар	Тойргийн нутаг дэвсгэр	Тойргийн төп	Нэгдох мандатын тоо
1	Архангай	Цэцэрлэг	3
2	Баян-Өлгий	Өлгий	3
3	Баянхонгор	Баянхонгор	3
4	Булган	Булган	2
5	Говь-Алтай	Алтай	2
6	Дорноговь-Чойр	Сайншанд	2
7	Дорнод	Чойбалсан	3
8	Дундговь	Мандалговь	2
9	Завхан	Улиастай	3
10	Өвөрхангай	Арвайхээр	4
11	Өмнөговь	Даланзадгад	2
12	Сүхбаатар	Баруун-Урт	2
13	Сэлэнгэ	Сүхбаатар	3
14	Төв	Зуунмод	4
15	Увс	Улаангом	3
16	Ховд	Ховд	3
17	Хөвсгөл	Мөрөн	4
18	Хэнтий	Өндөрхаан	3
19	Дархан	Дархан	3
20	Эрдэнэт	Эрдэнэт	2
21	Ажилчин дүүрэг, Туул, Багахангай хороо	Ажилчин дүүргийн Ардын Хурлын гүй- цэтгэх захиргааны байр	2
22	Найрамдал, Налайх, Багануур дүүрэг	Найрамдалын дүүргийн Ардын Хурлын гүйцэт- гэх захиргааны байр	4

1	2	3	4
23	Сүхбаатарын дүүргийн орон сууц гудамжны 2, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 33 дугаар хороо, Гачуурт хороо	Сүхбаатарын дүүргийн Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны байр	3
24	Сүхбаатарын дүүргийн орон сууц гудамжны 1, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 28, 31, 32 дугаар хороо, Партизан хороо	Арван жилийн 17 дугаар сургууль	3
25	Октябрийн дүүргийн орон сууц гудамжны 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34 дүгээр хороо	Октябрийн дүүргийн Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны байр	4
26	Октябрийн дүүргийн орон сууц гудамжны 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 29, 33, 35, 36, 37, 38 дугаар хороо	Геологийн төв лаборатори	4
ДҮН			76

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

1992 оны 4 дүгээр

сарын 10-ны өдөр

Дугаар 21

Улаанбаатар

хот

СОНГУУЛИЙН ЗАРДЛЫН ХЭМЖЭЭ БАТЛАХ
ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн Улсын Бага Хурлаас ТОГ-
ТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлыг сонгох 1992 оны сонгуулийн улсын төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын хэмжээг 21,0 сая төгрөгөөр баталсугай.

2. Сонгуулийн зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт зөвшөөрсүгэй.

Дарга

Нарийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

МОНГОЛ УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

1992 оны 4 дүгээр

сарын 10-ны өдөр

Дугаар 23

Улаанбаатар

хот

ЗАРЛИГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ
ТУХАЙ

Агаарын зайд нислэг үйлдэх тухай Монгол Улсын хууль батлагдсантай холбогдуулан Улсын Бага Хурлаас ТОГ-ТООХ нь:

«БНМАУ-ын агаарын зайн тухай» БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1958 оны 11 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 172 дугаар зарлигийг 1992 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн хүчингүй болсонд тооцугай.

Дарга

Нарийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛАӨГЧИЙН ЗАРИГ

1992 оны 2 дугаар

сарын 10-ны өдөр

Дугаар 16

Улаанбаатар

хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮСИЙГ ШУДАРГА ЖУРАМ
МЕДАЛИАР ШАГНАХ ТУХАЙ

Хээрийн түймэрийг унтраахад идэвхтэй оролцож өмч хөрөнгө, олон хүний амь аварч иргэний үүргээ нэр төртэй биелүүлсэн Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул сумын иргэн Намсрайгийн Сугар, Галын аюулаас хоёр хүүхдийн амь аварч, иргэний үүргээ нэр төртэй биелүүлсэн Төв аймгийн Зуунмод хотын өндөр настай Цэнджавын Галсал нарыг Шударга журам медалиар шагнасугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЯЛАӨГЧИЙН ЗАРАЛГ**

1992 оны 2 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 17

Улаанбаатар
хот

**Б. ГЭНДЭНЖАМЦЫГ ШУДАРГА ЖУРАМ
МЕДАЛИАР НЭХЭН ШАГНАХ ТУХАЙ**

Хэврийн түймэр унтрааж өмч, хөрөнгө, олон хүний амь
саварч иргэний үүргээ нэр төртэй биелүүлж яваад амь эрсэд-
сэн Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул сумын иргэн Будагийн Гэндэн-
жамцыг Шударга журам медалнар нэхэн шагнасугай.

**Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч**

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЯЛАӨГЧИЙН ЗАРАЛГ**

1992 оны 2 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

**Б. ЧИМИДЭД БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ
ХУУЛЬЧ ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ**

Ардын Их Хурлын саналыг үндэслэн төрийн захиргааны
болоон хуулийн бэйгууллагын мэргэжлэтэй боловсон хүчнийг
бэлтгэх, төрийн тогтоолцоо, хууль тогтоомжийг боловсронгуй
болгох үнд хэрэгт олон жил үр бүтээлтэй хөдөлмөрлөж, Мон-

гоа Улсын Үндсэн хуулийг боловсруулж батлуулахад мэдлэг чадвараа дайчлан идэвх зүтгэлтэй ажилласныг үнэлж Улсын Бага Хурлын нарийн бичгийн дарга Бяраагийн ЧИМИДЭД БНМАУ-ын ГАВЬЯАТ ХУУЛЬЧ цол олгосугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1992 оны 2 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 19

Улаанбаатар
хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮСИЙГ ОДОН, МЕДАЛИАР ШАГНАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийг боловсруулан батлуулахад мэдлэг чадвараа дайчлан идэвх зүтгэлтэй ажилласныг үнэлж дараахь хүмүүсийг одон, медалиар шагнаасугай.

АЛТАН ГАДАС ОДОНГООР

1. Сорогжоогийн Төмөр — Улсын Бага Хурлын зөвлөх
2. Цэвээндоржийн Ойдов — Зураач

ХӨДӨЛМӨРИЙН ХҮНДЭТ МЕДАЛИАР

1. Жүгнэвэгийн Амарсанаа — Хууль зүйн сайд
2. Санжаагийн Баяр — Улсын Бага Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга байсан
3. Бүнчингийн Галсандорж — Улсын Бага Хурлын гишүүн

4. Намсрайжавын Лувсанжав — БНМАУ-ын Ерөнхийлөгчийн зөвлөх
5. Логийн Цог — Улсын Бага Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны дарга байсан
6. Жаргалантын Элбэгсайхан — Улсын Бага Хурлын байнгын хорооны зөвлөгч

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1992 оны 2 дугаар
сарын 12-ын өдөр

Дугаар 35

Улаанбаатар
хот

ЦАГДААГИЙН ДҮРЭМТ ХУВЦАСНЫ ЗАГВАР БАТЛАХ ТУХАЙ

1. Цагдаагийн байгууллагын офицер, ахлагчдын хувцасны загварыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Цагдаагийн ажилтнуудын шинэ загварын хувцсыг 1992 оны 6 дугаар сарын 1-нээс эхлэн хэрэглэхийг Цагдаагийн ерөнхий газар (Б. ПҮРЭВ)-т зөвшөөрсүгэй.

3. Энэ зарлиг гарсантай холбогдуулан «Цэргийн хувцасны загварыг батлах тухай» БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 4 дүгээр сарын 2-ны 29 тоот тогтоомын цагдаагийн байгууллагад замаарах хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 2 дугаар

сарын 22-ны өдөр

Дугаар 36

Улаанбаатар

хот

ЯПОН УЛСЫН ЗАРИМ ИРГЭДИЙГ
ШАГНАХ ТУХАЙ

Монгол-Японы хооронд дипломат харилцаа тогтсоны 20 жилийн ойг тохиолдуулан хоёр орны харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх үйлсэд хүчин зүтгэж бэлгээг үзэж Япон улсын дор дурдсан иргэдийг АЛТАН ГАДАС одонгоор шагна-сугай.

1. Токужи Янагисава	— Япон-Монголын найрамд-
лын нийгэмлэгийн хариуц-
лагатай нарийн бичгийн
дарга
2. Сэйки Тозаки	— Япон-Монголын эдийн зас-
гийн хорооны дарга
3. Такаши Хасэгава	— Японы парламентын төлөө-
лөгчдийн танхим дахь
Япон-Монголын найрамд-
лын бүлгийн дарга, Япон-
Монголын эв нөхөрлөлийн
нийгэмлэгийн ерөнхийлөгч
4. Намио Эгами	— Япон-Монголын найрамд-
лын нийгэмлэгийн дарга
5. Рёожи Янашита	— Япон-Монголын нийгэмлэ-
гийн дарга
6. Юкио Касуга	— Япон-Монголын нийгэмлэ-
гийн хариуцлагатай на-
рийн бичгийн дарга

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЯЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 2 дугаар

Дугаар 37

Улаанбаатар

сарны 29-ний өдөр

хот

Н. БААСАНЖАВЫГ ЭЛЧИН САЙДЫН
ҮҮРЭГТ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

Монгол улсаас Камбож улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгү ажлаас Нямжавын Баасанжавыг чөлөөлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЯЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 2 дугаар

Дугаар 38

Улаанбаатар

сарны 29-ний өдөр

хот

ТОЙТОГИЙН ТӨМӨРХҮЛЭГИЙГ ЭЛЧИН
САЙДААР ТОМИЛОХ ТУХАЙ

Монгол улсаас Камбож улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар Тойтогийн Төмөрхүлэгийг томилсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 40

Улаанбаатар

сарын 6-ны өдөр

хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮСИЙГ НАЙРАМДАЛ
МЕДАЛИАР ШАГНАХ ТУХАЙ

Бодовсролын болон цагдаагийн байгууллагад мэргэжлийн гуслаалцаа үзүүлж Монгол, орос улсын байгууллагуудын хамт-гын ажиллагаагаа хөгжүүлэхэд идэвх зүтгэвтэй ажилласныг үнэмж дэрвэх хүмүүсийг НАЙРАМДАЛ медалиар шагнасугай.

1. Борис Николаевич
Фомин

— А. С. Пушкины нэрэмжит
Орос хэлний дээд сургуулийн
Улаанбаатар хот дахь сал-
барын захирал

2. Вениамин Иванович
Бабеняшев

— Холбоот орос улсын Дотоод
явдлын яамнаас Цагдаагийн
ерөнхий газрын дэргэд суу-
гаа төлөөлөгч

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 42

Улаанбаатар

сарын 11-ний өдөр

ХОТ

ЕНДОНГИЙН ОЧИРЫГ ЭЛЧИН САЙДЫН
ҮҮРЭГТ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

Ендонгийн Очирьг Монгол Улсаас Австрали Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

Ц. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 43

Улаанбаатар

сарын 11-ний өдөр

ХОТ

НЯМЫН ЛУВСАНЧҮЛТЭМИЙГ ЭЛЧИН САЙДЫН
ҮҮРЭГТ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

Нямын Лувсанчүлтэмийг Монгол Улсаас Шинэ Зеландад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

Ц. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 44

Улаанбаатар
хот

ХУМБАГЫН ОЛЗВОЙГ ЭЛЧИН САЙДААР
ТОМИЛОХ ТУХАЙ

Хумбагын Олзвойг Монгол Улсаас Австрали Улс, Шинэ
Зеландад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар томил-
сугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 45

Улаанбаатар
хот

ОСОРЫН ГЭНДЭНГ ЭЛЧИН САЙДААР
ТОМИЛОХ ТУХАЙ

Осорын Гэндэнг Монгол Улсаас Израэль Улсад суух Онц
бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар томилсугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЛЭГЧИЙН
ЗАРИГ

1992 оны 3 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 46

Улаанбаатар

хот

БУЯНТЫН ДАШЦЭРЭНГ ЭЛЧИН САЙДЫН
ҮҮРЭГТ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

Буйнтын Дашцэрэнг Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Филиппин Улс, Сингапурт суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЛЭГЧИЙН
ЗАРИГ

1992 оны 3 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 47

Улаанбаатар

хот

ДАРАМЫН ЕНДОНГ ЭЛЧИН САЙДААР
ТОМИЛОХ ТУХАЙ

Дарамын Ендонг Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Филиппин Улс, Сингапурт суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар томиласугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИВЛЭГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 48

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

ХОТ

Ч. ӨВГӨНХҮҮД СПОРТЫН ГАВЬЯАТ
ДАСГАЛЖУУЛАГЧ ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ

Самбо, жу-до, үндэсний бөхийн спортыг хөгжүүлэхэд үнэтэй хувь нэмэр оруулж хөдөлмөрийн өндөр амжилт гаргаж байгааг үнэлж Биеийн тамир, спортын «Алдар» нийгэмлэгийн дасгалжуулагч Чойдорын ӨВГӨНХҮҮД Монгол Улсын СПОРТЫН ГАВЬЯАТ ДАСГАЛЖУУЛАГЧ цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИВЛЭГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 49

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

ХОТ

МОНГОЛЫН АРДЫН ЦЭРГИЙН ЗАРИМ
ХҮМҮҮСИЙГ ОДОН, МЕДАЛИАР ШАГНАХ
ТУХАЙ

Монголын ардын цэрэгт үр бүтээлтэй ажиллаж байгаа дөр дүрдсэн офицер, алагч нарыг Монгол Улсын одон, медалиар шагнасугай.

Цэргийн тавьяаны улсын тугийн одонгоор

1. Ишдоржийн Бавуужамц — 228 дугаар ангийн захирагч, хурандаа
2. Ариадийн Гөлөгжамц — Цэргийн их сургуулийн багш, дэд хурандаа
3. Жүгдэрийн Дагдан — Зөвсөгт хүчний ерөнхий штабын 16 дугаар хэлтсийн ахлах офицер, дэд хурандаа
4. Самдангийн Хүрэлбаатар — 228 дугаар ангийн батальоны захирагчийн техникийн орлогч, хошууч

Цэргийн тавьяаны одонгоор

1. Шарав-Ариадийн Баасанжав — 227 дугаар ангийн тасгийн дарга, дэд хурандаа
2. Өлзийтнийн Бадарч — 133 дугаар ангийн захирагчийн техникийн орлогч, дэд хурандаа
3. Аюушийн Батхүү — 310 дугаар ангийн эмнэлгийн төвөг төхөөрөмжийн инженер, гүмэд
4. Пагчигийн Буянтотгох — 013 дугаар ангийн захирагчийн техникийн орлогч, дэд хурандаа
5. Болдын Бүрэнбаяр — 132 дугаар ангийн захирагч, дэд хурандаа
6. Догсомын Бөгэжав — Говь-Алтай аймгийн Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны цэрэг, иргэний хамгаалагч хэлтсийн ахлах офицер, ахмад
7. Тогтохын Оюунбазар — Монголын ардын цэргийн төв архивын эрхлэгч, дэд хурандаа
8. Пүрэвийн Пүрэвдорж — 137 дугаар ангийн эскадрийн захирагчийн орлогч, хошууч
9. Пунцагийн Төмөрхулг — 011 дугаар ангийн жолооч, ахлагч

Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар

1. Шаравын Гэлэгжаму — Зүүнбали цэргийн хүрээний эрчим хүч, дулааны үйлдвэрийн слесарьч
2. Ахавацвэрэнгийн Лувсанцвэрэн — мөн үйлдвэрийн ДКВР зуухны ахлах машинч
3. Намааны Майхан — мөн үйлдвэрийн засварчин

Цэргийн хүндэт медалиар

1. Аюушийн Батсайхан — 032 дугаар ангийн офицер, ахмад
2. Дондовын Батаа — 119 дүгээр ангийн жолооч, ахлах ахлагч
3. Мянгардоржийн Буянжаргал — 228 дугаар ангийн ахлах инженер, ахмад
4. Лувсангийн Даваасүрэн — 203 дугаар ангийн захирагчийн улс төрийн орлогч, хошууч
5. Сэр-одын Доржжанцан — 133 дугаар ангийн санхүүгийн албаны дарга, ахмад
6. Санжаажамцын Дэлгэрдалай — 089 дүгээр ангийн жолооч, ахлах ахлагч
7. Пунцагийн Пүрэвбазар — 013 дугаар ангийн батальоны захирагч, хошууч
8. Ванчинсүрэнгийн Чимэдсүрэн — 123 дугаар ангийн тагнуулын дарга, ахмад
9. Мандширийн Энэбиш — 028 дугаар ангийн дивизионы захирагч, хошууч

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЛЭЛЭГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 50

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

хот

АХМАД ДАЙЧИН Ц. ЖАМБААГ ШАГНАХ ТУХАЙ

1945 оны чөлөөлөх дайнд оролцож их орныхоо тусгаар тогтнолын төлөө байдалаар үүргийг удаа дараа нэр төртэй биелүүлж байсныг үнэлж Ховд аймгийн Ховд сумын харьяат иргэн Цэргийн ЖАМБААГ ЦЭРГИЙН ГАВЬЯАНЫ УЛААН ТУГИЙН одонгоор шагнасугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЛЭЛЭГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 51

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

хот

З. ГАНБАТЫГ ШУДАРГА ЖУРАМ
МЕДАЛИАР ШАГНАХ ТУХАЙ

Галын аюулаас хүүхдийн амь аварч иргэнийхээ үүргийг нэр төртэй биелүүлснийг үнэлж Увс аймгийн Тариалан сумын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны хөдөлмөр нийгэм хангамжийн байцаагч Зугдарын ГАНБАТЫГ ШУДАРГА ЖУРАМ медалиар шагнасугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1992 оны 3 дугаар

Дугаар 52

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

хүт

ТАНГАДЫН СОНОМПЭЛИЙН «БНМАУ-ЫН
ГАВЬЯАТ ЗООТЕХНИКЧ» ЦОЛЫГ СЭРГЭЭХ
ТУХАЙ

1. БНМАУ-ын Дээд шүүхийн бүгд хурлын 1991 оны 7 дугаар сарын 9-ний өдрийн 67 дугаар тогтоолыг үндэслэн Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1986 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрийн «Тангадын Сономпэлийн БНМАУ-ын гавьяат зоотехникч цолыг хасах тухай» 133 дугаар зарлигийг хүчингүй болгосугай.

2. Тангадын Сономпэлд БНМАУ-ын гавьяат зоотехникч цолны тэмдэг, үнэмлэлийг өргүүлэн олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

СЭТИҮҮЛЭГЧИЙН ЭРХЛЭГЧ **Б. ЧИНЭД**
ЭМХИГЭСЭН **Ч. ЖАРГАЛАГАЙХАН**

ТЕХНИК РЕДАКТОР **Б. ОЮУНДАВАГЭР**
ХЯНАГЧ **С. ИТГЭЛ**

ҮЙЛДВЭРТ ШИЛЖҮҮСЭН 1992 ОНЫ 4-Р САРЫН 23-ИД.
ӨДӨЛТӨД 1992 ОНЫ 4-Р САРЫН 24-ИД. ХАВАРАТЭД
1992 ОНЫ 5-Р САРЫН 9-ИД. ЦААСНЫ ХЭМЖЭЭ
60x84/16. ХАВАРАЛЫН ХУУДАС 4,0. ХЭВЛЭСЭН ТОО
5200 ШИНОХГ.

Засгийн газрын хэвлэх үйлдвэр